

ATLAS

WYSP

ODLEGŁYCH

Judith Schalansky

*Pięćdziesiąt pięć wysp,
na których nigdy nie byłam
i nigdy nie będę*

Dwie Siostry

Judith Schalansky

ATLAS
WYSP
ODLEGŁYCH

z języka niemieckiego przetoczył

Tomasz Ososiński

*Pięćdziesiąt pięć wysp,
na których nigdy nie byłam
i nigdy nie będę*

**Dwie Siostry
Warszawa 2024**

PRZEDMOWA DO NOWEGO WYDANIA

*Isolario.*Zmutowane myszy, milczące kanarki,
nieznane wyspy 6

PRZEDMOWA DO PIERWSZEGO WYDANIA

Raj jest wyspą. Piekło też 16

OCEAN ARKTYCZNY

Wyspa Samotności 32 *Wyspa Niedźwiedzia* 34 *Wyspa Rudolfa* 36

OCEAN ATLANTYCKI

St Kilda 40 *Wyspa Wniebowstąpienia* 42 *Brava* 44
Annobón 46 *Wyspa Św. Heleny* 48 *Trindade* 50 *Wyspa Bouveta* 52
Tristan da Cunha 54 *Thule* 56 *Wyspa Gough* 58

OCEAN INDYJSKI

Wyspa Św. Pawła 62 *Południowe Wyspy Keelinga* 64 *Possession* 66
Diego Garcia 68 *Amsterdam* 70 *Wyspa Bożego Narodzenia* 72
Tromelin 74 *Sentinel Północny* 76 *Agalega* 78

OCEAN SPOKOJNY

Napuka 82 *Rapa Iti* 84 *Robinson Crusoe* 86
Howland 88 *Macquarie* 90 *Fangataufa* 92
Wyspa Atlasowa 94 *Taongi* 96 *Norfolk* 98
Pukapuka 100 *Wyspy Antypodów* 102 *Floreana* 104
Banaba 106 *Wyspa Campbella* 108 *Pingelap* 110
Wyspa Wielkanocna 112 *Pitcairn* 114
Semisopochnoi 116 *Wyspa Clippertona* 118 *Raoul* 120
Socorro 122 *Iwo Jima* 124 *Wyspa Św. Jerzego* 126
Tikopia 128 *Pagan* 130 *Wyspa Kokosowa* 132
Takuu 134 *Nukulaelae* 136 *Midway* 138

OCEAN ANTARKTYCZNY

Laurie 142
Wyspa Zwodnicza 144 *Wyspa Franklina* 146
Wyspa Piotra I 148

GLOSARIUSZ 150

INDEKS 152

*ISOLARIO.
ZMUTOWANE MYSZY,
MILCZĄCE KANARKI,
NIEZNANE WYSPY*

W PEWIEN LETNI DZIEŃ roku 2009, dwa tygodnie po tym, jak w mogunckiej drukarni upewniłam się, że praca nad *Atlasem wysp odległych* – a w każdym razie nad jego pierwszym wydaniem – dobiegła końca, zauważyłam w bibliotece książkę o intrygującym tytule *Isolario*. Zajrzałam do środka i ze zdumieniem odkryłam, że gatunek, który, jak mi się zdawało, stworzyłam i zapoczątkowałam moim atlasem, istnieje już od dawna: była to bowiem jedna z podręcznych encyklopedii wysp, zwanych po włosku właśnie *isolario*. Powstawały one w XV i XVI wieku zwłaszcza w Republice Weneckiej – ważnym ośrodku żeglugi morskiej, ale także wczesnego drukarstwa – i dotyczyły wyłącznie wysp: bliskich i dalekich, znanych i nowo odkrywanych, legendarnych i dziwnych, które przybliżano za pomocą map, widoków wybrzeża oraz opisów historycznych i literackich, w tym informacji o położeniu, wielkości, ewentualnych mieliżnach i możliwościach lądowania.

Nie zdając sobie z tego sprawy, ożywiłam ten już niemal zapomniany, a przecież wspaniały gatunek literacki, sytuujący się gdzieś pomiędzy atlasem a dziennikiem podróży. Podobnie jak ich autorzy, również autorzy *isolariów* korzystali z coraz to nowych materiałów, których dostarczały wyprawy badawcze i rejsy dookoła świata. Jak przeczytałam, wzorem dla wszystkich późniejszych *isolariów* był *Liber insularum Archipelagi* – znany również jako *Insularium Illustratum* – opublikowany w 1420 roku na Rodos i w Konstantynopolu atlas encyklopedyczny 79 wysp, archipelagów i niektórych przybrzeżnych miast na Morzu Jońskim i Egejskim, łączący wiedzę geograficzną, żeglarską i historyczną w taki sposób, że służył nie tylko celom praktycznym, ale także kontemplacji i rozrywce. Jego autor, florencki mnich Cristoforo Buondelmonti, który sam podróżował po greckich morzach, pisze w przedmowie do kardynała Orsiniego: *Wysyłam Panu tę książkę, aby w chwilach zmęczenia mógł Pan oddawać się przyjemnym wędrówkom myśli*, co z pewnością można rozumieć jako zaproszenie do „podróżowania w fotelu”, tej odwiecznej formy przemieszczania się, która nie wymaga pieniędzy ani zasobów, a do tego rozwija wyobraźnię.

W każdym razie owe isolaria – powstałe na początku epoki wielkich europejskich wypraw badawczych i podbojów – służyły również nawigatorom podczas żeglugi, w odróżnieniu od mojego atlasu, który, jak z dezaprobatą stwierdził pewien marynarz w skierowanym do mnie liście, okazał się do celów praktycznych całkowicie nieprzydatny. W miarę jak moja książka ukazywała się w coraz to nowych językach, z wielu zakątków świata przychodziło do mnie coraz więcej tego rodzaju listów. Otrzymałam między innymi kaligraficznie zaadresowaną kopertę ze stacji polarnej, prośby o bibliografie, propozycje poprawek, a także szereg sugestii dotyczących uzupełnień, których jednak – jako że arktyczna wyspa Jan Mayen jest niestety według ustalonych przeze mnie na samym początku kryteriów zbyt duża, podobnie jak subantarktyczne Wyspy Heard i McDonalda czy Wyspy Kerguelena – nie mogłam uwzględnić nawet w obecnym, rozszerzonym wydaniu. Dowiedziałam się, że jacyś globtroterzy – sami mężczyźni, co za nuda! – postawili sobie za cel odwiedzenie jak największej liczby wysp opisanych w książce. Nie miałam wątpliwości, że mój atlas już dawno zaczął żyć własnym życiem i – jak pomyślałam nie bez zadowolenia – z pewnością dotarł w swoich podróżach dalej, niż ja sama kiedykolwiek byłabym w stanie dotrzeć. Najwyraźniej też zainspirował wiele podobnych projektów, poetyckich atlasów miejsc legendarnych lub niesamowitych, zaginionych rajów lub opuszczonych miast, fantomowych wysp lub krain przygranicznych, będących przedmiotem sporów kartograficznych i narracyjnych.

Podczas gdy wczesnonowożytne isolaria zapoczątkowały erę nieokiełznanej eksploracji, dzisiejsze poetyckie atlasy świadczą o palącej potrzebie nowych białych plam, wskazania ostatnich przestrzeni tego, co nieznanne i zadziwiające, na mapie naszego zglobalizowanego świata, który został już całkowicie zbadany i zubożony przez rozmaite działania rabunkowe.

Dzisiaj, gdy nawet morskie głębiny i rejony polarne penetrowane są przez człowieka, granica ludzkich wpływów przesuwa się ku sferom

pozaziemskim, częściowo pustynnym terenom sąsiednich planet. Oto nowe ziemie niczyje, nieuchronnie prowokujące podobne roszczenia terytorialne, jakie kiedyś wysuwano w trakcie kolonizacji odkrywanych właśnie obcych lądów. Zdaje się, że jakaś część ludzkości, obdarzona wyobraźnią, ale nieświadoma historii, mimowolnie powtarza pewne schematy, w swoim pragnieniu odkrywania odległych światów nie respektując żadnego tabu ani *non plus ultra*, a jedynie granice możliwości technicznych. Zarazem eksploracja naukowa uchodzi nadal za szlachetną służbę dla dobra ogółu, choć nierzadko pociąga za sobą ekonomiczną eksploatację większości przez mniejszość.

Zapragnęłam ponownie zająć się *Atlasem wysp odległych* w czasie mimowolnej izolacji – termin ten zresztą pochodzi od *isola*, łacińskiego słowa oznaczającego „wyspę”, i można by go przełożyć jako „wyspowanie” – kiedy to większość ludzkich osiedli na świecie zmieniła się w archipelagi gospodarstw domowych. Do nowego wydania włączyłam pięć kolejnych wysp, których położenie geograficzne jest wprawdzie peryferyjne, jednak ich historie zawierają w sobie samą istotę wyspiarskości: dwoistą naturę wyspy, zawieszoną zawsze pomiędzy dzikością a cywilizacją, opuszczeniem a kontaktem, marzeniami a otrzeźwieniem.

Przy tej okazji zaktualizowałam też niektóre dane – takie jak liczba mieszkańców lub kolonistów – i sprawdziłam dokładnie, czy wyspa odkryta przez żeglarzy była już w momencie odkrycia zamieszkana. Jeśli tak, zastępowałam określenie „odkryta” terminem „odnaleziona”, którego zwykłość stanowi dobry kontrpunkt dla patetycznej teatralności rzekomego aktu odkrywania.

Pragnienie dotarcia nawet do najodleglejszych zakątków kuli ziemskiej może mieć poważne konsekwencje, czego dowodem jest populacja myszy domowych na atlantyckiej wyspie → **Gough (58)**. Z braku naturalnych wrogów zaczęły się one mnożyć i niezwykle szybko mutować, zwiększając rozmiary. Te bardzo społeczne gryzoni zostały tam przywleczone przez wielorybników i łowców fok na

początku XIX wieku, a z czasem zaczęły coraz lepiej dostosowywać się do lokalnych warunków. Wpłynęła na to ich wyjątkowa zdolność do adaptacji, szybkość zmiany pokoleniowej oraz skłonność do mutacji, te same cechy, które predestynowały ich mniej uprzywilejowanych krewniaków do zapoczątkowania, poprzez chów wsobny, dziś w zasadzie jednorodnego genetycznie podgatunku zwanego *mus laboratorius*. Podczas gdy ten ostatni musi zadowolić się kontrolowanym, sztucznym, choć dla niego właściwie naturalnym środowiskiem jaskrawo oświetlonych bokosów do eksperymentów biologicznych, myszy na wyspie Gough od dawna już niepostrzeżenie naruszały delikatną równowagę tamtejszego ekosystemu. Wpływały na nią o wiele bardziej niż karmnik rozesłany, który na tę atlantycką wyspę dotarł zaledwie kilkadziesiąt lat temu: jest to podobny do mchu chwast wieloletni, rosnący głównie w szczelinach i w swoim upartym dążeniu do ekspansji do złudzenia przypominający ludzi i myszy. Jednak ekspansywne myszy zdechły niedawno z powodu krwotoków wewnętrznych; wykorzystano drogie i niebezpieczne substancje, które mogły doprowadzić do zatrucia całej populacji kręgowców – podobnie jak już kiedyś w przypadku królików na wyspie → **Macquarie (90)**. Próbowano w ten sposób unieważnić zaszłości, cofnąć czas i osiągnąć stan zrównoważonej różnorodności biologicznej, który jednak trudno określić jako moralnie słuszny czy choćby naturalny. Pragnienie utrzymania człowieka z dala od nienaruszonych ekosystemów jest uzasadnione, ma też jednak charakter utopijny. Kiedy ujawniono opinii publicznej plany eksterminacji opracowane przez urząd ochrony przyrody, obrońcy praw zwierząt stwierdzili, że taka ingerencja jest tu niewskazana – jest to jednak podejście równie naiwne, co wizje przekształcenia połowy wszystkich ziemskich lądów w ogrodzone parki narodowe, w których ludzie pojawialiby się tylko jako płacący za wstęp turyści lub kłusownicy.

Faktem jest, że podróżując dziś po kuli ziemskiej, wszędzie będziemy napotykać ślady własnego gatunku. Kojarzone nieuchronnie

z wyspą marzenie o nowym początku i alternatywnej formie społeczeństwa, marzenie, do którego urzeczywistnienia potrzeba jakoby wyłącznie ładu nietkniętego ludzką stopą, jest niewątpliwym anachronizmem, a wręcz perwersją, choć wciąż żyje w kręgach preppersów fantazjujących o elitarnych, samowystarczalnych wyspowych rezerwatach. W pobliżu → **Wyspy Niedźwiedziej (34)** prowadzone są odwierty w poszukiwaniu ropy, a wytwarzane z niej produkty wypełniają jelita albatrosów na plażach → **Wysp Midway (138)**. Wyspa → **Banaba (106)**, w czasach przedkolonialnych niezależne i żyzne królestwo, obecnie, w kilka dekad po zamknięciu kopalni fosforanów i wywiezieniu milionów ton bogatej w guano gleby, jest wciąż polem bitwy, księżycowym pustkowiem usianym skażonymi azbestem ruinami, na którym nieliczni rdzenni mieszkańcy po powrocie z przymusowej emigracji z największym trudem zdobywają pożywienie. W przypadku odległej wyspy dewastacja na skutek gospodarki rabunkowej lub wykorzystywania do celów wojskowych jest równie prawdopodobna, co objęcie jej ścisłą ochroną. Jedno nie musi jednak wykluczać drugiego, co pokazuje historia → **Wysp Midway (138)**, gdzie pod zarządem Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych utworzono rezerwat naturalny, choć na zdjęciach satelitarnych wyspy te do dziś przypominają raczej naturalny lotniskowiec.

To również dzięki takim zdjęciom dowiadujemy się o rzeczach, które miały pozostać ukryte przed światową opinią publiczną. Na przykład o tym, że na należących do Mauritiusa wyspach → **Agalega (78)**, w dawnej kolonii niewolniczej, której historia jest szeregiem klęsk nawiedzających ten archipeląg za sprawą kolejnych kompanii handlowych w zawrotnym tempie i w rabunkowy sposób eksploatujących miejscowe lasy kokosowe, Indie zbudowały – i to bez żadnych badań dotyczących wpływu na środowisko – gigantyczne lądowisko i nowe nabrzeże, czyli infrastrukturę bardzo przydatną w przypadku ewentualnego wykorzystania tego miejsca jako bazy wojskowej. Niewykluczone, że ludność tych wysp – w większości potomków niewolników uprowadzonych z Mozambiku

i Madagaskaru – czeka podobny los, co mieszkańców wysp Czagos, którzy zostali wypędzeni z wyspy → **Diego Garcia (68)** i wciąż walczą o prawo do powrotu i odszkodowania. Wyspiarskie bazy wojskowe, budowane obecnie nawet na strategicznie położonych piaszczystych ławicach, są być może najlepszym ucieleśnieniem owych tak często przywoływanych miejsc spoza świata. Są to terytoria rządzące się własnymi zasadami, gdzie wszelkie życie – zwłaszcza to, które nie jest życiem ludzkim – podlega prawom wojny, a dokładna liczba mieszkańców musi pozostać równie tajna, co konkretne cele ich działań. Nietrudno zgadnąć, jakie działania realizowane będą na wyspie → **Pagan (130)**, opuszczonej przez ludzi po wybuchu wulkanu, ale wciąż zamieszkałej przez liczne i rzadkie gatunki zwierząt: czy będzie to projekt amerykańskiej armii polegający na całkowitej dewastacji tego miejsca, które stanie się poligonem dla wojsk ćwiczących bombardowania i desanty, czy też projekt ponownego osiedlenia tam rdzennego ludu Czamorro, który zacząłby na nowo uprawiać ziemię przodków.

Nie wolno jednak zapominać, że wciąż istnieją społeczności umiejące korzystać ze swojego środowiska w zrównoważony sposób. Andamanowie, mieszkający w odosobnieniu na → **Sentinelu Północnym (76)** – według obecnej wiedzy bezpośredni potomkowie pierwszej fali afrykańskiej emigracji sprzed dziesiątek tysięcy lat – nadal prowadzą zbieracko-łowiecki tryb życia, umieją też jednak przetwarzać metal z wraków statków osiadłych na pobliskich mieliznach i wyrabiają z niego ostre jak brzytwa groty strzał, które gotowi są wysyłać w kierunku intruzów. Rząd indyjski od końca lat 60. do połowy lat 90. regularnie podejmował próby nawiązania z nimi kontaktu – pozostawiano na brzegu prezenty, takie jak orzechy kokosowe lub przybory kuchenne, ale także tuczoną świnię, lalkę lub zabawkowy samochód. Najciekawszym świadectwem tych prób jest bez wątpienia nagranie wideo ze spotkania, które odbyło się w roku 1991. Na amatorskim filmie widać roześmianych, umięśnionych, ale też pewnych siebie ludzi, którzy – choć posługują się

całkiem niedostępnym dla nas językiem – potrafią jednoznacznie dać do zrozumienia, że nie pozwolą nikomu zejść na ląd, przypominając nam w ten sposób po raz kolejny, że obopólna chęć kontaktu nie jest czymś, co można wymusić. Kiedy pod koniec 2004 roku, kilka dni po wielkim trzęsieniu ziemi, które również → **Sentinel Północny (76)** wyniosło o kilka metrów w górę, niszcząc płytkie, bezpieczne łowiska na terenie laguny, nad wyspą zawisł helikopter poszukujący ofiar kataklizmu. Powstało wtedy ikoniczne zdjęcie, jakby spoza czasu: na tle jasnej, ziarnistej rafy widać ciemną sylwetkę mężczyzny celującego z łuku prosto w obiektyw aparatu. Wyglądało więc na to, że oni wciąż istnieją, ci tak zwani szlachetni dzicy – a fakt, że nawet po klęskach żywiołowych nadal z bronią w ręku strzegą swej odrębności, mógł oznaczać tylko tyle, że wystarczająco dobrze zdają sobie sprawę z naszej deprawacji. Takie odczytanie tej sceny narzuca nam się w pierwszej chwili, jest ono jednak dość powierzchowne i świadczy przede wszystkim o tym, że mamy nieczyste sumienie i że poprzez idealizację tych ludzi chcielibyśmy odkupić swoje winy oraz tęsknimy za niewinną wersją nas samych, która wolna byłaby od pierwotnego grzechu postępu technologicznego.

Młody Amerykanin John Allen Chau dostrzegł z kolei potrzebę odkupienia u wyspiarzy, których dla ich dobra należało jak najszybciej nawrócić. Jego pechowa wizyta na → **Sentinelu Północnym (76)** była skutkiem wiary w dawny, wciąż pokutujący kolonialny mit o dzikości czekającej na oswojenie. Nawet dusza staje się w tej narracji zasobem do pozyskania, a zgoda na własną śmierć – stosowną zapłatą za nadzieję na ponowne wejście w rolę pioniera i za dopisanie nowego rozdziału książki literatury misjonarskiej i podróżniczej, która wydawała się już zamknięta. Historia uczy nas przy tym, że dla pierwotnej ludności, z którą nawiązano kontakt, wtargnięcie takie może mieć tylko jeden, zresztą wielokrotnie realizowany scenariusz: jego główne epizody to utrata własnej kultury, epidemie i śmierć – skutek przywleczonych zwyczajów i chorób (→ **Wyspa Wielkanocna (112)**). Jeśli Sentinelczycy,

jak nazywa się tę grupę etniczną z braku dokładnej wiedzy na jej temat, są w stanie bronić swojego stylu życia, wynika to głównie z okoliczności geograficznych: z faktu, że zamieszkują wyspę. Zabawne, że satelity, których obiektywy z wysokości kilkuset kilometrów regularnie fotografują → **Sentinel Północny (76)**, to po angielsku *sentinel*, czyli wartownicy. Zabawne też, że wartownicy ci dostarczają obrazów w wysokiej rozdzielczości, co pozwala wygenerować mapę wyspy – nie zawiera ona jednak żadnych nazw miejscowych, które, miejmy nadzieję, pozostaną na zawsze równie nieznane, co dokładna liczba jej mieszkańców.

Przeglądając swoją książkę, pomyślałam, że całą historię świata łatwo można by opowiedzieć poprzez odległe wyspy, których odrębność w oczywisty sposób pomaga ukazać *in nuce* pewne zjawiska historyczne. Bardzo logiczne wydaje się na przykład, że Australia, kraj powstały z gigantycznej kolonii karnej, gdzie gwałcono prawa rdzennej ludności, na → **Wyspie Bożego Narodzenia (72)** założyła tymczasowy ośrodek dla imigrantów.

Niskie atole, takie jak → **Takuu (134)**, → **Agalega (78)** czy → **Nukulaelae (246)**, których piaszczyste, w większości jałowe grunty leżą kilka metrów nad poziomem morza, dobrze ilustrują skutki globalnego ocieplenia. I tak Tuvalu (→ **Nukulaelae (136)**) stało się symbolem zagrożonego państwa wyspiarskiego, owym „kanarkiem w kopalni węgla”, trzymanym w klatce ptakiem śpiewającym, którego nagłe zamilknięcie informowało górników o obecności toksycznych gazów. Porównanie wydaje się jeszcze bardziej stosowne, gdy weźmie się pod uwagę, że ptaki te pierwotnie pochodziły z wysp – Wysp Kanaryjskich – a zerodowane wybrzeża atoli demonstrują nam pośrednie skutki zwiększenia się w atmosferze ilości dwutlenku węgla pochodzącego właśnie ze spalania paliw kopalnych. Jednak nawet ta metafora nie ukazuje wysp jako prawdziwych miejsc, cennych przez wzgląd na nie same, ale czyni z nich ostrzeżenie przed nadchodzącą katastrofą, cenne dlatego, że użyteczne dla ogromnych, kontynentalnych mas lądu. W sposób niewolny od apo-

kaliptycznej przesady zostaje tu ponownie przywołany topos wyspy jako idylli i ziemskiego raju, za którego upadek odpowiedzialne są bogate, ogromne centra rozwoju przemysłowego. Los ginących wysp rzeczywiście ma coś wspólnego z utopią, to w ich kontekście pojawia się bowiem nowy problem z dziedziny prawa międzynarodowego: co robić z państwami i ludnością, których terytoria znikają.

Ale wyspa → **Takuu (134)** wciąż jeszcze nie zniknęła, choć badacze zapowiadają to już od dwudziestu lat; utworzono nawet na niej ponownie, jak przeczytałam, punkt pierwszej pomocy dysponujący biurem i przestrzenią magazynową, karetką pogotowia i oddziałem położniczym. Pewnie nie po raz ostatni wprowadzam poprawki do mojego *isolario*, rzeczywistość bowiem koryguje wszelkie przepowiednie.

RAJ JEST WYSPĄ. PIEKŁO TEŻ

W DZIECIŃSTWIE bardzo lubiłam atlasy. I jak przystało na ich wielbielkę, oczywiście nigdy nie byłam za granicą. Nie mogłam się nadziwić, że dziewczynka z mojej klasy urodziła się – tak miała napisane w legitymacji – w Helsinkach. H-e-l-s-i-n-k-i – te osiem liter było kluczem do innego świata; do dziś z podziwem patrzę na Niemców urodzonych na przykład w Nairobi albo w Los Angeles, czasem wręcz im nie dowierzam. Równie dobrze mogliby twierdzić, że pochodzą z Atlantydy, Thule albo Eldorado. Wiem oczywiście, że Nairobi i Los Angeles naprawdę istnieją. Można je przecież znaleźć na mapach. Ale wciąż nie mogę pojąć, że ktoś rzeczywiście mógł tam *być* albo wręcz *przyjść na świat*.

PRAWDOPODOBNIIE DLATEGO tak bardzo lubiłam atlasy, że linie, kolory i nazwy zastępowały mi prawdziwe miejsca, których nie mogłam zobaczyć. I nic się nie zmieniło, gdy zmieniło się wszystko: gdy podróże po świecie zaczęły być możliwe, a mój rodzinny kraj z jego dokładnie wyznaczonymi i wyczuwalnymi granicami zniknął z mapy świata.

Przyzwyczaiałam się już do podróży palcem po mapie, do odkrywania dalekich krajów w salonie rodziców, do obcych nazw wymawianych półgłosem. *Atlas dla każdego* – tak nazywał się pierwszy atlas w moim życiu. Jak każdy atlas, również ten naznaczony był ideologią, świadczyła o tym niezbita rozkładówka z mapą świata, na której RFN i NRD leżały na dwóch różnych stronach. Między dwoma niemieckimi krajami nie było żadnego muru ani żelaznej kurtyny, tylko biały, błyszczący, nieprzebyty pasek papieru. O tym, że w zachodniemieckich atlasach szkolnych tymczasowy charakter NRD zaznaczany był linią przerywaną i tajemniczym skrótem „SBZ” (Sovietische Besatzungszone – Radziecka Strefa Okupacyjna), dowiedziałam się dużo później, kiedy z zachodniego atlasu Dierckego musiałam uczyć się na pamięć rzek i gór dwakroć nagle większej ojczyzny.

Straciłam wtedy zaufanie do map politycznych, na których państwa przypominają kolorowe ręczniki rozłożone na niebieskim oceanie.

Takie mapy szybko się dezaktualizują i można się z nich dowiedzieć jedynie, kto w danej chwili zarządza tą czy inną kolorową plamą.

DUŻO WIĘCEJ WIDAĆ na mapach, na których natura jest jeszcze nieupaństwowiona, wszędzie podobna niezależnie od wyznaczonych przez człowieka granic. Na mapach fizycznych lądy rozbłyskują różnymi kolorami, od ciemnej, nizinnej zieleni po wysokogórską czerwień lub polarną biel lodowców, morza zaś wszystkimi odcieniami błękitu – nie dbając o wydarzenia historyczne.

Oczywiście nawet takie mapy poskramiają dziką przyrodę, za pomocą bezlitosnych uogólnień upraszczając różnorodność prawdziwej geografii, zastępując ją umownymi znakami i decydując arbitralnie, czy dany kilka drzew jest już lasem albo czy pewien ludzki szlak oznaczony zostaje jako ścieżka, czy jako polna droga. Autostrady są na mapach nieproporcjonalnie szerokie, milionowe miasto niemieckie oznacza się tym samym kwadratem co podobnej wielkości miasto w Chinach, a arktyczną zatokę tym samym kolorem niebieskim co zatokę na Pacyfiku, bo obie są równie głębokie. I nie ma znaczenia, że pierwsza z nich pełna jest gór lodowych.

Mapy są abstrakcyjne i zarazem konkretne – przy całym swoim obiektywizmie wcale nie oferują odbicia rzeczywistości, lecz jedynie jej śmiałą interpretację.

LINIE grają przy tym bardzo różne role (niczym aktorzy kabaretowi) – pod postacią chłodnej matematycznej siatki południków i równoleżników tną bezlitośnie lądy i wody lub jako organiczne poziomicę znaczą góry, doliny i głębiny morskie i razem z cieniowaniem dbają o to, by Ziemia zachowała cielesność.

Pewnego dnia, gdy w Bibliotece Państwowej w Berlinie po raz pierwszy zobaczyłam rodzaj atlasu pornograficznego – globus, na którym przestrzennie odwzorowane głębiny Rowu Mariańskiego i górskie pasma

Himalajów miały kształt obsceniczny – uświadomiłam sobie, że ruch palca podróżującego po mapie może budzić również skojarzenia erotyczne.

Oczywiście globus lepiej oddaje kształt Ziemi niż zbiór map w atlasie, a poza tym może w pokoju młodej osoby wytworzyć nastrój tęsknoty i melancholii. Kształt kuli jest jednak równie genialny, co zwodniczy. Pozbawiona oparcia Ziemia nie posiada brzegów, nie ma góry ani dołu, początku ani końca i daje się oglądać zawsze tylko z jednej strony.

W ATLASIE natomiast Ziemia może być w całości widoczna i płaska – jak przez całe stulecia, zanim podróżnicy i odkrywcy nadali obiecującym białym plamom niezbadanych terenów zdecydowane kształty i nazwali je, a także poskromili potwory morskie i przedziwne monstra kłębiące się na marginesach map świata. W końcu zniknął również wielki zmyślony kontynent na południowej półkuli, którego nazwa – *Terra Australis Incognita* – kryła w sobie podwójny błąd: bo jeśli ląd był nieznan, to jak mógł zostać nazwany?

Gdy chcemy pokazać cały glob, pojawiają się trudności, których nie da się rozwiązać w sposób zadowalający. Wszystkie projekcje niekształcają świat, który ukazują. Przestają się zgadzać albo odległości, albo kąty, albo proporcje. Mamy więc na przykład bezwstydnie deformujące stosunki powierzchni odwzorowanie równokątne, na którym drugi co do wielkości kontynent afrykański jest równie duży jak największa na świecie wyspa Grenlandia, w rzeczywistości czternastokrotnie od niego mniejsza. Krótko mówiąc, nie jest możliwe dokonanie projekcji zakrzywionej powierzchni Ziemi na płaszczyznę w taki sposób, by obraz był wierny jednocześnie pod względem rozmiarów i kątów. Dwuwymiarowa mapa świata jest kompromisem, w jej ramach kartograf próbuje stworzyć coś pomiędzy przesadnie upraszczającą abstrakcją a plastycznym odwzorowaniem Ziemi. Ostatecznie chodzi o to, by chwycić ją, odwrócić ku północy i objąć wzrokiem niczym Bóg. Ten rzekomo obiektywny obraz świata uznaje się za

naukowy i prawdziwy, a ziemskie planisfery są bez wahania nazywane „mapami świata”, jakby nie istniało nic takiego jak Układ Słoneczny czy Wszechświat. Należałoby mówić raczej o „mapach Ziemi”. Geografia znaczy przecież: opisywanie Ziemi!

KILKA LAT TEMU moja profesor od typografii pokazała mi ogromną księgę, którą trzymała w wielkiej szafie na mapy. Widziałam już wcześniej kilka rzeczy z jej kolekcji: historyczne sztambuchy z wierszami, kolorowane akwarelę rysunki kokard, kiełbas i torcików oraz od dawna już nieaktualne wydanie kompendium pod bardzo obiecującym tytułem (trudno o bardziej obiecujący) *Powiem ci wszystko*. Nie było w tym fałszywej skromności: w tomie obok ilustracji pokazującej wszystkie możliwe sposoby noszenia brody znajdował się schemat ludzkiego uzębienia, a po zestawieniu dat soborów powszechnych następowała tabela najważniejszych zamachów w czasach nowożytnych, co pozwoliło nadać jednej z kolumn księgi wspaniały tytuł „Sobory/zamachy”.

Teraz jednak profesor wyjęła z pomiętej bibułki wielki, obłożony w marmurkowy papier foliał, który przyćmił nawet *Powiem ci wszystko*. Jego strony były gładkie i poźółkłe, a każda pełna geometrycznych konstrukcji, krzyży, ramek, linii prostych, podwójnych, potrójnych, przerywanych i ciągłych, cienkich, kursywnych i ozdobnych liter, skrótów, strzał i symboli, kolorowanych akwarelą i delikatnie zakreskowanych pól. Wszyscy bohaterowie kartograficznych opowiadań zostali tam wypisani i przecwiczeni, nawet czarno-białe, kreskowane brzegi i skale odwzorowania. W niektórych miejscach pociągnięcia pióra zdawały się jeszcze trochę niezręczne, inne strony wyglądały tak doskonale, jakby nie zostały zapisane ludzką ręką. Tom był zbiorem rysunków topograficznych z czasów szkolnych pewnego francuskiego kartografa, z lat 1887–1889, jak oznajmiały ozdobne wersaliki na stronie tytułowej.

W tylnej wyklejce odkryłam pojedynczą małą kartkę. Była to mapa jakiejś wyspy, w ramce, z rysunkiem udającym zagięcie w lewym dolnym

rogu, ale bez skali i opisu. Na tej niemej, bezimiennej wyspie wznosił się spory masyw górski pokolorowany brązową akwarelą, w dolinach zaś widać było małe jeziora i rzeki pełnzące w stronę morza, które oznaczone zostało tylko niebieskim konturem linii brzegowej.

Pomyślałam, że kartograf musiał narysować tę wyspę, zanim mógł przejść na stały ląd, i nagle uświadomiłam sobie, że wyspy są przecież tylko małymi kontynentami, kontynenty zaś jedynie bardzo wielkimi wyspami. Ten wyraźnie zarysowany spłachetek ziemi był absolutnie doskonały, a jednocześnie zagubiony, jak luźna kartka, na której go wykreślono. Nie było tu żadnego odniesienia do stałego lądu. Cała reszta świata została pominięta milczeniem. Nigdy nie widziałam bardziej samotnej wyspy.

ISTNIEJE RZECZYWIŚCIE wiele wysp tak bardzo oddalonych od kraju macierzystego, że trudno umieścić je na jego mapach. Najczęściej są one pomijane; czasem jednak sadza się je w kartograficznej oślej ławce: w ciasnej ramce, zepchniętej na sam brzeg, z własną skalą, ale bez informacji o rzeczywistym położeniu. Stają się wtedy przypisami do danego kraju, w pewnym sensie zbędnymi, ale daleko ciekawszymi niż jego masywny kontynentalny korpus.

Zresztą, to zależy od punktu widzenia, czy na przykład → **Wyspa Wielkanocna (112)** jest wyspą odległą. W każdym razie jej mieszkańcy, Rapa Nui, nazywają ją Te Pito o te Henua, „Pępkiem Świata”. Każdy punkt pozbawionej krańców, kulistej Ziemi może stać się punktem centralnym.

Tylko z perspektywy stałego lądu taka wyspa, będąca efektem działalności aktywnych i wygasłych wulkanów, jest wyspą odległą. Fakt, że podróż statkiem do najbliższego lądu zajęłaby wiele tygodni, sprawia, że w wyobraźni mieszkańców kontynentu staje się ona miejscem idealnym; kawałek ziemi otoczony wodą zdaje się doskonałą przestrzenią do przeprowadzania utopijnych eksperymentów i zakładania ziemskich rajów:

na leżącej na południowym Atlantyku wyspie → **Tristan da Cunha (54)** w XIX wieku siedem rodów pod ojcowskim przewodnictwem Szkota Williama Glassa żyło w małej komunistycznej wspólnocie. Berliński dentysta doktor Ritter, zmęczony cywilizacją i światowym kryzysem gospodarczym, założył w roku 1929 na jednej z wysp Galapagos (→ **Floreana (104)**) pustelnię, w której zamierzał zrezygnować ze wszystkich zbędnych rzeczy, również z ubrania. Zaś Amerykanin Robert Dean Frisbie zamieszkał w latach 20. XX wieku na atolu → **Pukapuka (100)** na Pacyfiku, gdzie – jak to się zdarza w klasycznych dziełach literatury o morzach południowych – odnalazł w stosunkach międzyludzkich wyjątkową i godną pozazdroszczenia swobodę. Modelową scenerią takich doświadczeń jest właśnie wyspa, którą wyobrażamy sobie w stanie dziewiczym, jako raj przed upadkiem, jako istotę pozbawioną wstydu, a jednocześnie niewinną.

FASCYNACJI miejscami odosobnionymi uległ również kalifornijski żeglarz George Hugh Banning, który na początku XX wieku jako prosty marynarz pływał po Pacyfiku, pragnąc gorąco stać się ofiarą morskiej katastrofy. Było mu obojętne, gdzie do tego dojdzie, *jeśli tylko będzie to opuszczone przez Boga miejsce, ze wszystkich stron otoczone wodą*. Ale na początku miał pecha i z rozczarowaniem musiał stwierdzić: *Przybijaliśmy tylko do „ciekawych wysp”, jak Oahu czy Tahiti, gdzie opakowania po gumie do żucia i amerykańskie słowa pojawiają się równie często co skórki od banana i wiatr szepczący wśród palmowych liści*.

W końcu jednak dopisało mu szczęście i mógł dołączyć do wyprawy udającej się na wody meksykańskie na jednym z pierwszych jachtów o napędzie spalinowo-elektrycznym. Ekspedycja skierowała się w stronę wysp południowej Kalifornii (→ **Socorro (122)**), o których wiedział na pewno, że nie były nigdy odwiedzane, bo – jak mówiono – nic na nich nie ma. Gdy przed wyruszeniem w drogę ktoś zapytał, co można tam znaleźć, Banning odpowiedział: *Nic, nic – i to właśnie jest piękne*.

PIĘKNO NICOŚCI prowokowało też ekspedycje wyruszające do krainy wiecznych lodów (→ **Wyspa Rudolfa (36)**) w poszukiwaniu niematerialnych punktów biegunowych, po tym jak narody podróżnicze odkryły już i podzieliły między siebie wszystkie światy bogate w roślinność i surowce.

I tak na przykład antarktyczna → **Wyspa Piotra I (148)** była przez długi czas solą w oku tych, którzy lubią zaznaczać swą obecność. Jej poskromiciel mógł być pewien, że przejdzie do historii. Trzy ekspedycje bezskutecznie próbowały wylądować na tym niemal całkowicie zamrożonym skrawku lądu. Udało się to dopiero w roku 1929 – 108 lat po odkryciu wyspy – i aż do lat 90. XX wieku więcej osób postawiło stopę na Księżycu niż na jej brzegach.

ODLEGŁE WYSPY są nieosiągalne w dwojakim sensie. Trudno do nich dotrzeć, trudno do nich przybić (o ile jest to w ogóle możliwe), i nawet gdy próby kończą się powodzeniem, wytęskniony ląd okazuje się – jakby nie było tego wiadomo już wcześniej – pustynny i nieprzydatny. Sprawozdania z ekspedycji są do siebie podobne. Porucznik Charles Wilkes pisał: *Wyspa → Macquarie (90) jest zupełnie nieciekawa*. A kapitan James Douglas stwierdził: *To najżałośniejsze miejsce przymusowego wygnania, jakie można sobie wyobrazić*. Anatole Bouquet de la Grye już na sam widok → **Wyspy Campbella (108)** robił się smutny, a George Hugh Banning, miłośnik bezludnych wysp, relacjonował: → **Socorro (122) wygląda naprawdę nędznie. Przypominała mi stóg siana, spalony do połowy i ugaszony przez deszcz, niezdolny zająć się płomieniem, leżący w czarnej kałuży.**

•

NIEDORZECZNE DZIAŁANIA często przynoszą marny skutek; większość tego rodzaju przedsięwzięć od początku skazana jest na niepowodzenie. *Académie des sciences* na przykład w roku 1874 wysłała dwie zaopatrzone w drogi sprzęt ekspedycje na koniec świata, by z → **Wyspy**

Campbella (108) obserwowały tranzyt Wenus, który, jak się okazało, został w końcu zasłonięty przez wielką chmurę.

Dla odwrócenia uwagi od podobnych porażek naukowcy starannie mierzą wszystkie zakątki lodowych krain albo szukają przedstawicieli endemicznych gatunków, których długie wykazy w tabelach dołączają potem do sprawozdań z wyprawy.

Dla badaczy każda wyspa jest świętem, prawdziwym laboratorium natury; przedmiotów badań nie trzeba tutaj mozolnie wyszukiwać, rzeczywistość jest uchwytana i policzalna przynajmniej dopóty, dopóki fauna i flora nie zostaną zniszczone przez gatunki napływowe albo ludność nie wymrze na skutek przywleczonych chorób.

NIELICZNYCH ODWIEDZAJĄCYCH na miejscu ogarnia często przerażenie: na widok tej ograniczonej przestrzeni niejako mimowolnie przychodzi im do głowy niepokojąca myśl, że towarzysze mogliby ich tu zostawić i wtedy musieliby spędzić resztę życia na bezludnej wyspie.

Czarna skała → **Wyspy Św. Heleny (48)** stała się miejscem wygnania i pochówku Napoleona, żyzna i zielona wyspa → **Norfolk (98)**, choć pełna rajskich roślin, była budzącą największy postrach kolonią karną Imperium Brytyjskiego, a → **Tromelin (74)** przyniosła wprawdzie wybawienie niewolnikom z rozbitego statku *Utile*, później jednak na tej niewielkiej, liczącej niecały kilometr kwadratowy wysepce rzekomo odzyskana wolność szybko przerodziła się w bezwzględną walkę o przetrwanie.

Odległa wyspa jest czymś w rodzaju naturalnego więzienia; otoczona jednostajnym, niemożliwym do pokonania murem uporczywie obecnego morza i położona daleko od szlaków handlowych, które niczym pępowiny łączą kolonie zamorskie z krajem macierzystym, nadaje się świetnie na składowisko wszystkiego, co niepożądane, wyparte i błędne.

W takich wydzielonych przestrzeniach mogą bez przeszkód wybuchać straszne zarazy i krzewić się dziwne obyczaje, jak tajemnicza śmier-

telna choroba dzieci na wyspie → **St Kilda (40)** czy przerażający i jednocześnie logiczny na pozór zwyczaj zabijania noworodków na wyspie → **Tikopia (128)**. Na wyspach mamy do czynienia z permanentnym stanem wyjątkowym, przestępstwa takie jak gwałty (→ **Wyspa Clippertona (118)**), morderstwa (→ **Floreana (104)**) i kanibalizm (→ **Wyspa Św. Pawła (62)**) wydają się więc nieuniknione. Wciąż jeszcze istnieją terytoria, których prawa nie zgadzają się z naszym poczuciem sprawiedliwości, jak pokazuje skandal na → **Pitcairn (114)**, wyspie zamieszkaanej przez potomków zbuntowanych marynarzy ze statku *Bounty*: w roku 2004 połowa miejscowych dorosłych mężczyzn została uznana za winnych wieloletnich i regularnych gwałtów dokonywanych na kobietach i dzieciach. W trakcie procesu oskarżeni powoływali się na wiekową tradycję, już ich przodkowie utrzymywali przecież stosunki seksualne z nieletnimi Tahitankami. Raj zapewne jest wyspą. Ale piekło też.

NA MAŁYCH OBSZARACH życie zwykle nie toczy się spokojnie, rzadko dochodzi tam do urzeczywistnienia utopii egalitarnego społeczeństwa, częściej – do rządów terroru. Wyspy uważa się za naturalne kolonie czekające tylko na swego zdobywcę. Właśnie dlatego pewien meksykański latarnik mógł zostać królem → **Wyspy Clippertona (118)**, a austriacka hochsztaplerka ogłosić się na wyspie → **Floreana (104)** cesarzową Galapagos.

Te małe kontynenty stają się miniaturowymi światami, w których bez wiedzy opinii publicznej można łamać prawo międzynarodowe (→ **Diego Garcia (68)**), odpalać bomby atomowe (→ **Fangataufa (92)**) lub doprowadzać do katastrof ekologicznych (→ **Wyspa Wielkanocna (112)**).

Na nieskończonej kuli ziemskiej nie ma żadnego czekającego na rubieżach dziewiczego, rajskiego ogrodu. A przybywający z daleka ludzie sami stają się potworami, które z takim trudem przepędzili z map, gdy dokonywali odkryć.

JEDNAK TO WŁAŚNIE najstraszniejsze wydarzenia mają największy potencjał fabularny, a wyspy stanowią dla nich perfekcyjne miejsce akcji. Na stałym lądzie absurdy rzeczywistości nikną w zestawieniu z ogromem kontynentu, na wyspach zaś nie da się ich nie zauważyć. Wyspa jest przestrzenią teatralną: wszystko, co się tu dzieje, zagęszcza się niejako z konieczności w historię, w kameralne sztuki odgrywane w miejscu nieistniejącym, w literaturę. W opowieściach tych prawda i poezja nie dają się od siebie oddzielić, rzeczywistość przeradza się w fikcję, a fikcja w prawdę.

ODKRYWCY ZYSKIWALI sławę wyłącznie za sprawą swych odkryć, jakby chodziło o twórcze działanie, jakby nie tylko *odnajdywali* nowe światy, ale je *wynajdywali*. Ważną rolę odgrywa nadawanie nazw geograficznych – miejsce niejako zaczyna istnieć dopiero dzięki temu, że je nazwano. Tak jak podczas chrztu zostaje wówczas zawarty pewien układ, układ między odkrywcą a miejscem, które odkrył, sankcjonujący objęcie w posiadanie rzekomo „bezpiecznego” kraju, nawet jeśli dostrzegło się go tylko z daleka, zaś on sam jest od dawna zamieszkały i posiada nazwę.

Podobnie jak w przypadku wszystkich podbojów, także tu obowiązuje zasada: *Scribere necesse est, vivere non est* – tylko to się naprawdę wydarzyło, co zostało zapisane. Zatem ten, kto jako pierwszy zdoła na danej wyspie zatknąć flagę, uprawomocnia swoje pretensje za pomocą wszystkich możliwych informacji: oblicza współrzędne, sporządza mapę terenu i nadaje nazwy geograficzne w swoim języku. Tworząc jedyną aktualną mapę → **Wyspy Piotra I (148)**, Norwegowie zaakcentowali swoje prawo własności, nawet jeśli zgodnie z Traktatem antarktycznym do terenów antarktycznych nie można obecnie zgłaszać żadnych roszczeń terytorialnych.

Po odkryciu sporządza się mapę, a nadanie nowej nazwy jest rodzajem narodzin. Nieznany ląd zostaje niejako dwukrotnie obsadzony i wzięty w posiadanie, akt zdobycia zostaje powtórzony na mapie. Prawdą

i rzeczywistością staje się tylko to, co dokładnie umiejscowione i wymiarzone. Każda mapa stanowi efekt i narzędzie kolonialnego podboju.

MAPA I TERYTORIUM mogą się czasem ze sobą utożsamić i trudno je od siebie odróżnić, jak pokazuje historia Augusta Gisslera, któremu w trakcie wieloletnich poszukiwań pod koniec XIX wieku na → **Wyspie Koko-sowej (132)** mapa skarbu zastąpiła w końcu upragnione złoto. Obietnice mapy stały się ważniejsze niż niedający się odnaleźć skarb. Samodzielnie narysowana mapa wyspy zainspirowała Roberta Louisa Stevensona do napisania powieści przygodowej: *Kształt tej wyspy niezwykle pobudził moją wyobraźnię. Były tam zatoki, które zachwycaly mnie niczym sonety, czułem, że to przeznaczenie, i zatytułowałem moje dzieło: „Wyspa skarbów”*.

Tytuł innej powieści zapisał się nie tylko w podręcznikach literatury (jako nazwa gatunku), lecz również w atlasach. By przyciągnąć turystów, jednej z wysp w chilijskim archipelagu Juan Fernández zmieniono w roku 1970 nazwę. Wcześniej nazywała się Más a Tierra – „Położona Bliżej Lądu” – i to właśnie tam Alexander Selkirk przeżył *avant la lettre* swoją robinsonadę. Dziś wyspa nie nosi jego imienia, lecz imię jego literackiego naśladowcy: → **Robinsona Crusoe (86)**. Na tym nie koniec zamętu – leżąca 160 kilometrów na zachód wyspa nazywająca się kiedyś Más Afuera – „Dalej Położona” – nosi dziś nazwę Alejandro Selkirk, choć ten nigdy na niej nie był.

Mapy pozwalają przewyciężyć uciążliwą jednostajność stale widocznego na wyspach horyzontu, na którym może w końcu się pojawić – niczym *deus ex machina* – wytęskniony statek wiozący prowiant lub obietnicę powrotu do domu.

Czasem nazwa geograficzna może stać się zemstą odkrywcy na odkrytym kraju, który nie spełnił jego oczekiwań. I tak Ferdynand Magellan w roku 1521, a John Byron w roku 1765 nazwali pewne atole w archipelagu Tuamotu Wyspami Rozczarowania. Pierwszy dlatego, że na żadnym z nich nie znalazł wody pitnej ani pożywienia, drugi ponieważ

mieszkańcy zasiedlonych w międzyczasie wysp niespodziewanie zaczęli okazywać mu wrogość. Wiele nazw kojarzy się mitycznie i baśniowo. Na wyspie → **Possession (66)** płynie rzeka Styx, a stolicą wyspy → **Tristan da Cunha (54)** jest Edinburgh of the Seven Seas, choć miejscowi nazywają go po prostu The Settlement – „Osada” – nic dziwnego, jest przecież jedyną miejscowością w promieniu 2400 kilometrów.

Nazwy geograficzne stanowią przede wszystkim odbicie pragnień i tęsknot mieszkańców stałych i okresowych – jak nazywać będę w tym atlasie wszystkich, którzy tylko czasowo przebywają na odległych wyspach. Zasiedlający wyspę → **Amsterdam (70)** nazywają jeden z przylądków „Dziewicą”, dwa wulkany „Piersiami”, zaś trzeci krater nosi oficjalnie nazwę „Wenus”. Krajobraz stał się w tym przypadku rodzajem erotycznej fotografii. Wyspa wydaje się miejscem, które jest jednocześnie rzeczywistością i swoją własną metaforą.

KARTOGRAFIA powinna w końcu zostać uznana za rodzaj literatury, a sam atlas za gatunek poetycki, nie bez racji nazywano go przecież pierwotnie *Theatrum orbis terrarum* – „teatrem świata”.

Oglądanie map może wprawdzie łagodzić tęsknotę, którą samo budzi, może nawet zastępować podróżowanie, jest jednak przy tym czymś więcej niż tylko estetyczną rekompensatą. Komuś, kto przegląda atlas, nie wystarcza odwiedzanie egzotycznych miejsc, on w swoim nieumiarkowaniu pragnie wszystkiego naraz – całego świata. Tęsknota ta zawsze będzie ogromna, większa niż zadowolenie z osiągnięcia tego, za czym się tęskni. Ja w każdym razie nadal wolę atlas od przewodnika.

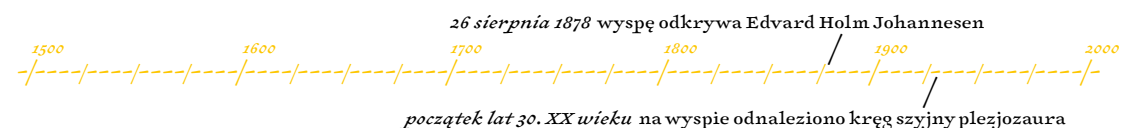
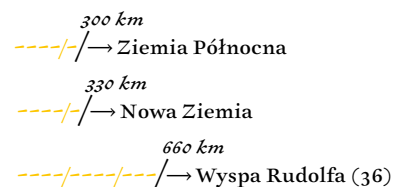
*OCEAN
ARKTYCZNY*

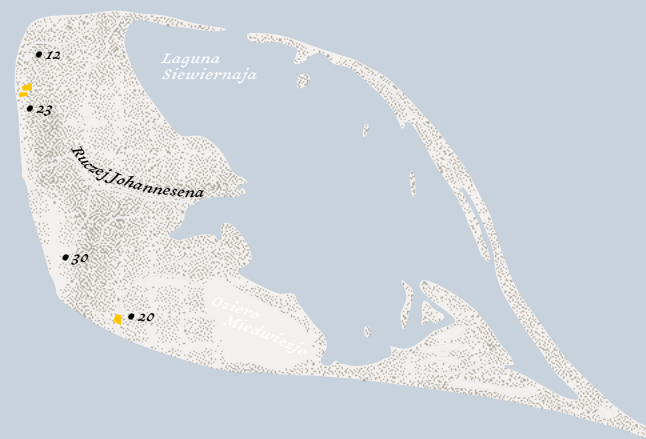
Wyspa Samotności (Rosja)

NORW. *Ensomheden* | ROS. *Ostrow Ujedinienija* [„Wyspa Odosobnienia”]

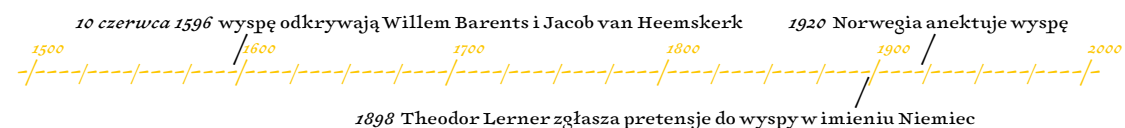
20 km² | niezamieszkała

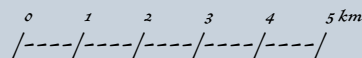
Wyspa Samotności leży na Oceanie Arktycznym – na Morzu Karskim. Dokładnie odpowiada swojej nazwie: jest bezludna i zimna, zimą otoczona krą; średnia temperatura roczna to około -16°C, w pełni lata termometr wskazuje czasem kilka stopni powyżej zera. // Wyspa jest niezamieszkała. Stara stacja tonie w śniegu, opuszczone budynki śpią na ramieniu zatoki, skąd roztacza się widok na cienką mierzeję za zamarzniętym bagnem. // Na wyspie zostaje odnaleziony kręg szyjny pradawnego smoka. Parę lat później okręt podwodny niemieckiej marynarki ostrzeliwuje granatami stację meteorologiczną, niszczy baraki, zabija załogę – Wyspa Samotności zostaje zbombardowana w ramach operacji *Wunderland*, jest to jeden z jej ostatnich epizodów. // W czasach zimnej wojny Rosjanie odbudowują stację, która staje się jedną z największych stacji polarnych Związku Radzieckiego. W niepamięć odchodzi dawna nazwa nadana wyspie przez kapitana z Tromsø – Wyspa Samotności po rosyjsku będzie od teraz Wyspą Odosobnienia. Odwiedzający nie jest już więźniem, ale pustelnikiem, który w milczeniu spędza na lodowej pustyni część życia, by wrócić potem na stały ląd jako święty. // Resztki prowiantu leżą zamrożone w zielonym drewnianym baraku, tak samo jak przyrządy do pomiaru ciśnienia, temperatur, kierunku wiatru, promieniowania rozproszonego i wysokości chmur. Deszczomierz skrył się pod śniegiem. Na ścianie wyłożonej tapetą w palmy wisi portret Lenina z bródką w szpic. W dzienniku dokładnie odnotowano prace konserwatorskie głównego mechanika, poziom oleju i benzyny w poszczególnych maszynach. Ostatni wpis przecina wszystkie rubryki, czerwonym flamastrem ktoś zanotował: *23 listopada 1996 roku. Dziś przyszedł rozkaz ewakuacji. Woda wypuszczona, generator Diesla wyłączony. Stacja jest...* Ostatnie słowo nieczytelne. Witamy w kraju samotności.

Wyspa Niedźwiedzia Svalbard (Norwegia)

NORW. *Bjørnøya*178 km² | 9 okresowo zamieszkujących

Niebo jest zachmurzone, ale barometr idzie w górę, gdy 30 czerwca 1908 roku o godzinie 2.00 w nocy siedmiu zapalonych miłośników ptaków, czterech preparatorów i jeden rusznikarz docierają na parowcu Strauß do południowego portu na Wyspie Niedźwiedziej. Na pokładzie jest między innymi Hans Freiherr von Berlepsch, pomysłodawca objęcia ptaków ochroną prawną. Na szyi ma lornetkę, a w herbie pięć papug – z łaski Barbarossy. W ciszy nasłuchuje odgłosów z ciemności, śpiewu ptaków, który znał do tej pory tylko z książek. // Rano panowie trafiają z parowca kilka fulmarów i nurzyków, młodą mewę modrodziobą i dużą mewę siodłątą. Po plaży bezładnie biegają gromady młodziutkich mew białych. Przyjaciele ptaków chwytają i biorą na pokład kilka z nich, jeszcze pokrytych szarym puchem: dwie zostaną przy życiu, reszta zostanie zabita i wypatroszona. W gniazdach na skałach siedzą alki. // Komuś udaje się ustrzelić mewę żółtonogą, która okazuje się jednak małą mewą srebrzystą. Ktoś inny chwytą perkoza rdzawoszyjnego. Na lądzie odkrywają wydrzyka o długim ogonie, a na jeziorze lodowcowym są nawet markaczki. Na kamienistym brzegu strumienia zabijają samicę sieweczki obrożnej, a para śnieguł krąży wokół nich z zawziętością, która zdradza, że w pobliżu musi być gniazdo; niestety jest jeszcze puste. Para wydrzyków ostrosternych powietrznymi manewrami również próbuje odwrócić uwagę od gniazda. W płytkiej niecce w mchu mężczyźni znajdują jaja w barwach ochronnych: oliwkowe w ciemne plamki. Ptasi baron wybiera cztery pełne legi i część piątego i w chustkach niesie je na pokład. Pozostali przybyłe wśród tysięcy nurzyków z utęsknieniem wypatrują alki zwyczajnej. Rozlegają się strzały i pięknie upierzony egzemplarz spada do wody. Wspaniały dowód obecności alki na Wyspie Niedźwiedziej. Przyjaciele ptaków są zadowoleni. Gdy oni oglądają swą zdobycz, gromada mew białych pożera na plaży resztki martwego walenia.

Wyspa Rudolfa Ziemia Franciszka Józefa (Rosja)

również *Ziemia Arcyksięcia Rudolfa* | ROS. *Ostrow Rudolfa*

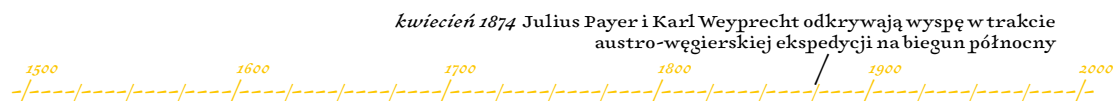
297 km² | niezamieszkała

560 km
-----> Ziemia Północna

590 km
-----> Spitsbergen

1000 1170 km
-----> Wyspa Niedźwiedzia (34)

W temperaturze -50°C jadą zaprzęgiem na północ. Z zapasem 30 funtów niedźwiedziego mięsa w stronę kolejnego równoleżnika. Błyszczące korpusy gór lodowych trzeszczą w słońcu. Łapy psów zaprzęgowych zostawiają na śniegu krwawe ślady. Roślinności niewiele, wszędzie biało – dokładnie tak jak na mapie. Białych plam jest coraz mniej; zostało już tylko kilka na krańcach kuli: ziemia niczyja, miejsca pozbawione kierunków świata. Nikt wcześniej nie dotarł do nieruchomego punktu decydującego o ustawieniu kompasu, zagadka bieguna nie została jak dotąd rozwiązana: niejedyn podróżnik wciąż jeszcze marzy o otwartym morzu ocieplanym przez Golsztröm, o wygodnym szlaku morskim, białej drodze do Indii. // Zostawiają sanie, śpią w szczelinach lodowców i pieszo idą dalej na północ, na czele porucznik Julius Payer, zdobywca ponad 30 szczytów alpejskich i kierownik ekspedycji na lądzie. Ale to tutaj nie jest lądem. To kolejna wyspa, nawet jeśli Payer nadaje jej nazwę lądu, jak całemu nowo odkrytemu archipelagowi. Nazw ma pod dostatkiem, bez wytchnienia nadaje wyspom, lodowcom i przylądkom nazwy związane z miejscami narodzin swych młodzieńczych miłości, dobroczyńcami, kolegami, arcyksiężętami i synem cesarzowej Sissi; przenosi kraj rodzinny do krainy lodu; osiedla w niej cesarza i jego prześwietną małżonkę. // Kompas pokazuje, że przekroczyli 82. stopień szerokości północnej, kolejną niewidoczną linię w śniegu, którą porucznik oznacza na swojej nieprzydatnej mapie. Wieczorem docierają na skraj Ziemi Arcyksięcia. Zamiast żeglownego morza rozciąga się przed nimi wielka otwarta przestrzeń – w ramie z lodowych gór. Na horyzoncie majaczą chmury jak górskie pasma. // Po raz ostatni porucznik kreśli na papierze swobodne linie: przylądek Felder, przylądek Sherard Osborn i południowy cypel Ziemi Petermanna. Wbijają w kamień flagę austro-węgierską, w szczelinę skalną wrzucają butelkę z listem, zamrożone słowa, wiadomość dla przyszłych świadków: *Przylądek Fligely, 12 kwietnia 1874 roku. 82°5', punkt najdalej wysunięty na północ. Tutaj droga się kończy.*

GLOSARIUSZ

A

arête (FRANC.) grzbiet górski

B

bahía (HISZP.) zatoka
baia (PORT.) zatoka
baie (FRANC.) zatoka
basin (ANG.) basen
bay (ANG.) zatoka
beach (ANG.) plaża
bight (ANG.) zatoka
bluff (ANG.) klif
bre (NORW.) lodowiec
buchta (ROS.) zatoka
bukt (NORW.) zatoka

C

cabo (PORT., HISZP.) przylądek
cachoeira (PORT.) wodospad
cap (FRANC.) przylądek
cape (ANG.) przylądek
cerro (HISZP.) szczyt
costa (HISZP.) wybrzeże
cova (PORT.) mała zatoka
cove (ANG.) mała zatoka
cratère (FRANC.) krater
creek (ANG.) strumień

E

elv (NORW.) rzeka
ensenada (HISZP.) zatoka
enseada (PORT.) zatoka

F

falaise (FRANC.) klif
fjell (NORW.) góra

G

gora (ROS.) góra
glen (SZKOCKI) dolina
gulch (ANG.) wąwóz

H

hall (NORW.) stok
hamna (NORW.) port
hana (JAP.) cypel
harbour (ANG.) port
head (ANG.) przylądek
hill (ANG.) wzgórze
holme (NORW.) wyspa

I

île (FRANC.) wyspa
ilha (PORT.) wyspa

ilhéu (PORT.) wyspa, mała wyspa
isla (HISZP.) wyspa
island (ANG.) wyspa
isle (ANG.) wyspa
islet (ANG.) wyspa, mała wyspa
islote (HISZP.) wyspa, mała wyspa

J

jima (JAP.) wyspa

K

kapp (NORW.) przylądek
kyst (NORW.) wybrzeże

L

lac (FRANC.) jezioro
lago (PORT., HISZP.) jezioro
lagon (FRANC.) laguna
lagoon (ANG.) laguna
laguna (ROS.) laguna
lake (ANG.) jezioro
lednik (ROS.) lodowiec

M

massif (FRANC.) masyw górski
mont (FRANC.) góra
monts (FRANC.) góry
morro (HISZP.) masyw skalny
motu (POLINEZ.) wyspa koralowa
mount, mountain (ANG.) góra
mullach (SZKOCKI) szczyt
mys (ROS.) przylądek

O

odde (NORW.) cypel
ostrow (ROS.) wyspa
øy (NORW.) wyspa
oziero (ROS.) wyspa

P

pass, passage (ANG.) przesmyk
passe (FRANC.) przesmyk
peak (ANG.) szczyt
peninsula (ANG.) półwysep
pic (FRANC.) szczyt
pico (PORT., HISZP.) szczyt
pik (ROS.) szczyt
plain (ANG.) równina
plata (NORW.) płaskowyż
plateau (ANG., FRANC.) płaskowyż
playa (HISZP.) plaża
point (ANG.) cypel

pointe (FRANC.) cypel
połuostrów (ROS.) półwysep
ponta (PORT.) cypel
port (ANG., FRANC.) port
porto (PORT.) port
proliw (ROS.) cieśnina
puerto (HISZP.) port
punta (HISZP.) cypel

R

range (ANG.) łańcuch górski
ravine (FRANC.) wąwóz
reef (ANG.) rafa
écif (FRANC.) rafa
ridge (ANG.) grzbiet górski
rio (HISZP.) rzeka
river (ANG.) rzeka
rivière (FRANC.) rzeka
roca (HISZP.) skała
roche (FRANC.) skała
rock (ANG.) skała

S

slette (NORW.) równina
stac (SZKOCKI) wyspa skalna
strait (ANG.) cieśnina

T

topp (NORW.) szczyt

V

vallée (FRANC.) dolina
valley (ANG.) dolina
vatn (NORW.) jezioro
versant (FRANC.) zbocze
vik (NORW.) zatoka
volcán (HISZP.) wulkan

W

wodopad (ROS.) wodospad
wan (JAP.) zatoka
wulkan (ROS.) wulkan

Y

yama (JAP.) góra

Z

zaliw (ROS.) zatoka

INDEKS

- Acapulco 118
 Acuña Island 143
 Adamstown 115
 A Dyibó 47
 Afryka 66, 68
 Agalega 12, 14, 78
 Ahurei Bay 85
 Ahurei 85
 Ailsa Craig 143
 Aitken Cove 143
 Akananue Bay 85
 Akatamira Bay 85
 Alaid 94, 95
 Albatross Plain 59
 Albatross Point 103
Albuquerque
 Afonso de 42
 Alejandro Selkirk 27
 Alert Bay 103
 Alfredfjellet 35
 Allan Point 73
 Almirante Saldanha 50
 Alor Pinyu 65
Álvares Gonçalo 58
Álvarez Victoriano 118
 Am Plasdair 41
 Amsterdam 70
 Anare Station 91
 Anarua Bay 85
 Anatauri Bay 85
 Anchorage Bay 103
 Anchorstock Point 55
 Andamany 76
 Anderssenbukta 149
Andresen Adolf
 Amandus 144
 Angairao Bay 85
 Anganchi 47
 Annobón 46
 Ano Bom 46
 Anson Bay 99
 Anson Point 99
 Antarctic Bay 109
 Antarcticfjellet 35
 Antarktyda 142, 144,
 146, 148
 Antypodów, Wyspy 102
 Anvil Peak 117
 Apaan Bay 131
 Araido-to 94
 Araveke 83
 Arcyksięcia Rudolfa,
 Ziemia 36
 Area 85
 Arête des Djinns 67
Aria Richard 42
Arnaud Ramón de 118
 Asanga 129
 Ascensão 42
 Asilo de la Paz 105
 Asimutodden 149
 Atanui Bay 85
 Atłasowa, Wyspa 94
 Atunu 129
 Aual 47
 Auroa Point 85
 Aurora Point 91
 Auroraholmen 149
 Australia 14, 40, 4, 90, 98
 Australskie, Wyspy 84
 Austryggen 149
 Autea Point 85
 Ava Passage 135
 Avafoa Reef 137
 Bahia Ate 47
 Bahía Braithwaite 123
 Bahía Chatham 133
 Bahía Chupones 87
 Bahía Cornwallis 123
 Bahía Cumberland 87
 Bahia de A Jabal 47
 Bahia de Aual 47
 Bahía de La Pérouse 113
 Bahía del Correo 105
 Bahía Iglesias 133
 Bahía Padre 87
 Bahía Tierra Blanca 87
 Bahía Tres Puntas 87
 Bahía Vargas Lozano 123
 Bahía Villagra 87
 Bahía Wafer 133
 Baía do Caniço 45
 Baie Americaine 67
 Baie de la Hébé 67
 Baie de la Pince 119
 Baie du La Pérouse 67
 Baie du Marin 67
 Baily Head 144, 145
 Ball Bay 99
 Baltic Bay 59
 Banaba 11, 106
 Banks Point 49
Barauna Almiro 50
Barents Willem 34
 Barentsa Morze 34
 Barn Long Point 49
 Barrière des récifs 75
 Barton Pass 69
 Barton Point 69
 Base Decepción 145
 Base Martin de Viviès 71
 Base Orcadas 143
 Basilisk Peak 57
 Bassin Capucin 79
 Battle Bay 59
 Bauer Bay 91
 Bay François 79
 Bay Petit Mapou 79
 Bayo Alcylene 133
 Beach Point 57
Beechey Frederick
 William 92
Bellingshausen Fabian
 Gottlieb von 148
 Bellingshausen Island 57
Bering Vitus 116
 Beringa Morze 116, 126
Berlanga Tomás de 104
Berlepsch Hans
 Freiherr von 34
 Bernacchi Head 147
 Big Green Hill 55
 Big Gulch 55
 Big Point 55
 Big Sandy Gulch 55
 Bird Rock 99
 Bjørnøya 34
 Blowholes 73
 Blue Lake 121
 Boatharbour Bay 55
 Boatswain Bird
 Island 43
Bocage Michel du 118
 Bogeвика 35
 Bokak 96
 Bollons Islands 103
Bonaparte Napoleon 48
 Borchgrevink Bay 109
 Boreray 41
 Bounty Bay 115
Bouquet de la Grye
 Anatole 108
Bouvet de Lozier Jean-
 Baptiste Charles 52
 Bouveta, Wyspa 39, 52
 Bouvetøya 52
 Bożego Narodzenia,
 Wyspa 14, 61, 72
Brando Marlon 114
Bransfield Edward 144
 Brava 44
 Brazylia 50
Briand de la Feuillée
 Jean-Marie 74
Broch Olaf Anton 148
 Broken Tooth 43
 Brothers Point 91
 Browns Bay 143
Bruny d'Entrecasteaux
 Joseph 120
 Brytyjskie Wyspy 102
 Buchan Bay 143
 Buchanan Point 143
 Buchanan Stream 109
 Buchta Alaidskaja 95
 Buchta Bakłan 95
 Buchta Siewernaja 95
 Buchta Tieplic 37
 Buckles Bay 91
 Bulky Dump 139
 Burnt Pine 99
 Buttermilk Point 49
 Bwdiije 97
 Bwokwia 97
Byron John 100
Cabezas Juan 132
 Cabo Atrevido 133
 Cabo Dampier 133
 Cabo Descubierta 133
 Cabo Henslow 123
 Cabo Lionel 133
 Cabo Middleton 123
 Cabo Norte 113
 Cabo O'Higgins 113
 Cabo Pearce 123
 Cabo Regla 123
 Cabo Roggeveen 113
 Cabo Sur 113
 Cachaço 45
Caldwell David 86
 Caleta Anakena 113
 Caleta Grayson 123
 Camp Stream 109
 Campbella, Wyspa 23,
 24, 80, 108
 Campo Baixo 45
 Cap Chivaud 67
 Cap Corail 79
 Cap de l'Antarès 67
 Cap de l'Héroïne 67
 Cap de la Meurthe 67
 Cap du Gallieni 67
 Cap du Gauss 67
 Cape Anderson 143
 Cape Davidson 143
 Cape Flannery 57
 Cape Geddes 143
 Cape Hartree 143
 Cape Mabel 143
 Cape Murdoch 143
 Cape Robertson 143
 Cape Roca 143
 Cape Star 91
 Cape Toucher 91
 Cape Valavielle 143
 Cape Whitson 143

- Cap La Digue 79
 Cap Vertical 67
 Caroline Point 91
 Carrick Bay 91
 Cascade Bay 99
 Cascade Point 127
 Cascade 99
 Castle Rock Point 49
 Catherine Point 43
 Catoadden 53
 Cattle Bay 109
 Cave Cove 59
 Cave Gulch 55
 Cave Point (Tristan da Cunha) 55
 Cave Point (Wyspa Antypodów) 103
 Cavern Head 59
 Cemetery Bay 99
 Central Plateau 103
 Cerro Agudo 87
 Cerro Alto 87
 Cerro Damajuana 87
 Cerro El Yunque 87
 Cerro Iglesias 133
 Cerro La Piña 87
 Cerro Pajas 105
 Cerro Portezuelo 87
 Cerro Puhí 113
 Cerro Tres Puntas 87
 Cerro Tuutapu 113
 Chagos-Archipel 68
 Charles 104
Chassiron Martin de 118
Chau John Allen 13, 76
Chavalier de Tromelin 74
 Chia daa Kwokweyeh 76
 Chile 112
 Chincha, Wyspy 136
Christensen Lars 148
Christian Fletcher 114
 Church Rock 59
 Cimetière des Noirs et Blancs 79
 Cirque aux Mille Couleurs 67
Claesz de Hillegom Harwick 62
 Clarence Bay 43
 Cleef Alfred van 70
 Clippertona, Wyspa 81, 92, 118
 Cockburn Island 92
 Cocoanut Bay 43
 Collins Head 99
 Collins Point 145
 Comfortless Cove 43
 Complex Point 109
 Conachair 41
 Cone Islet 59
 Cook Island 57
Cook James 52, 56, 98
 Cook Point 109
 Cooka Wyspy 100
 Coral Bay 121
 Cordón Escarpado 87
 Cormorant Point 91
 Cossack Rock 109
 Courrejolles Point 109
 Cova de Mar 45
 Crater Bay 103
 Cratère Antonnelli 71
 Cratère de l'Olympe 71
 Cratère Herbert 71
 Cratère Supérieur 71
 Cratère Vénus 71
 Crawford Point 55
 Crête de la Novara 63
 Crimson Hill 145
 Cross Hill 145
 Crozeta, Wyspy 66
Crozier Francis 146
Crusoe Robinson 86
Cunha Tristão da 54
 Cust Point 69
 Cuthbertson Snowfield 143
 Czagos II 68
 Dalnoi Point 127
 Danger Islands 100
 Dark Slope Crater 43
Darwin Charles 64, 112
 Davis Bay 91
Davis Edward 112, 132
 Davis Point 109
 Deadman's Bay 55
 Deadwood Plain 49
 Deans Point 73
 Deception Island 144
 Deep Gulch 55
 Deep Lagoon 139
 Deep Valley Bay 49
 Denham Bay 121
 Dent Island 109
 Depressions 103
 Desejado 50
 Devil's Cauldron 43
 Devil's Riding School 43
 Diego Garcia 12, 68, 78
Diemen Anthonie van 70
 Direction Island 65
 Dobrej Nadziei Przylądek 52
 Donkey Plain 49
 Double Point 91
 Douglas Bay 91
Douglas James 23
 Douglas Strait 57
 Down Rope 115
 Drumsite 73
 Dry Gut Bay 49
 Dùn 41
 Duncombe Bay 99
 Dyo Dyo 47
Earhart Amelia 88
 Earhart Light 89
 East Cape 109
 East Island 69
 East Jew's Point 55
 East Point 69
 Eastern Island 139
 Echo 93
 Eclipse Bay 69
 Eclipse Point 69
 Ecuador 104
 Edinburgh of the Seven Seas 55
 Edinburgh Peak 9
 Egeria Point 73
 Egeria Rock 121
 Egg Island 49
 Ekwador 104
Elcano Juan Sebastián de 70
Eld Henry 90
 Eldorado 17
 Ellasjøen 35
 Entrepreneur 93
 Engelskelva 35
 English Bay 43
 Enseada da Cachoeira 51
 Enseada do Príncipe 51
 Enseada dos Portugêses 51
 Ensomheden 32
 Entrance Point 145
 Erebus Point 109
 Esmarchkysten 53
 Evaodden 149
 Evjebukta 35
 Ewer Pass 143
 Expedition Peak 59
 Faea 129
 Fajã d'Água 45
 Falaises d'Entre-casteaux 71
 Falklandy 142
 False Peak 59
 Fangataufa 92
 Fangaua Island 137
 Farefatu 135
 Fatapu Point 129
 Fausse Pointe 71
 Felder 36
 Feniks 88
 Fenner Creek 117
 Fenner Lake 117
 Fenualango Islet 137
 Ferguson Bay 57
 Ferguson Hill 73
Feuillée Briand de la 74
 First Bluffs 127
 First Lagoon Gulch 55
Firth Raymond 128
 Fishpot 59
 Fitchie Bay 143
 Flagstaff Bay 49
 Flat Rock 49
 Fligely 36
 Floreana 81, 104
 Flying Fish Cove 73
 Fono vai Korokoro Point 129
 Fontainhas 45
 Fox 93
 Framnæsodden 149
 Franciszka Józefa, Ziemia 36
 Francja 62, 66, 70, 4, 118
Franklin John 146
 Franklina, Wyspa 146
 Fraser Point 143
 Frégate 93
 Frigate Point 139
Frisbie Robert Dean 22, 100
 Fudzi 94
 Fuglefjellet 35
 Fumarole Bay 145
 Furna 45
 Gabriel de Castilla Station 145
 Gaggins Point 59
 Galapagos 104
 Galega 78
Gama Vasco da 50
 Gangaram 79
 Gannet Bay 43
 Garden Cove 127
Gardner Jared 106
 Gaspar Rico 96
 George Island 49
 Georgetown 43
 Gill Point 49
 Gipsy's Gulch 55
Gissler August 132
Glass William 54
 Glen Bay 41
 Glencot 49
 Główny 95
 Gob an Dùin 41
 Goddard Hill 145
 Golf von Bengalen 76
 Gomez Island 109
Gonçalo Álvares 58
 Gora Osobaja 95
 Gora Parazit 95
 Gough, Wyspa 9, 10, 38, 58
 Grand Récif 119
 Graptolite Island 143
 Gravodden 35
 Great Hollow 49
 Great Stone Top 49
 Green Gorge 91
 Green Hill 55, 59
 Greenwich 102
 Grenlandia 19
 Greta Beach 73
Grijalva Hernando de 122
 Guam 124
 Gwinea Równikowa 46
 Hag's Tooth 59
 Half Tree Hollow 49
 Halfmoon Bay 91
 Halfway Beach 55
 Hambergfjellet 35
 Handspike Point 91
 Hanga Piko 113
 Hanga Roa 113
 Hanitch Hill 73
 Hasselborough Bay 91
Hasselborough Frederick 90, 108
 Haulround Point 59
 Haussvatnet 35
 Hawadax 116
 Hawaje 96, 138
 Heard i McDonalda, Wyspy 8
Heemskerck Jacob van 34
 Hélène 93
 Helsinki 17
 Herald Islets 121
 Herd Point 57
 Herwithamna 35
 Hewison Point 57
 Hickshall Point 49
 High Bluffs 127
 High Hill 49
 High Peak 49
 Himalaje 18
 Hiort 40
 Hira Rock 131
 Hiraiwa-wan 125
 Hiri Bay 85
 Hirta 41
 Home Bay 107
 Home Island 65
 Hook Keys 109
 Hooker Stream 109
 Hornvika 35
 Horsburgh Island 65
 Horse Pasture Point 49
 Horse Pasture 49
 Horse Point 49
 Horse Ridge 49
 Hottentot Gulch 55
 Hottentot Point 55
 Howland 88
 Hummock Point 43
 Hurd Point 91
 Hutchinson Bluff 21
 Hutuiti 113
 Igielny Przylądek 52
 Île Amsterdam 70
 Île de France 74
 Île de la Passion 118
 Île de la Possession 66
 Île de la Prise de Possession 66
 Île des Sables 74
 Île du Nord 79
 Île du Sud 79
 Île Saint-Paul 62
 Ilha da Rachada 51
 Ilhéu da Areia 45
 Ilhéu de Cima 45
 Ilhéu Grande 45
 Ilhéus do Rombo 45
 Indie 76, 78
 Ingrid Christensen 148
 Iōtō 124
 Isla Anublada 122
 Isla Caldwell 105
 Isla Cónico 133
 Isla da Pascua 112
 Isla Decepción 144
 Isla del Coco 132
 Isla Manuelita 133
 Isla Más a Tierra 86
 Isla Más Afuera 27
 Isla Muela 133
 Isla Santa Clara 87
 Isla Santo Tomás 122
 Islas Dos Amigos 133
 Isla Tortuga 47
 Isle de Jeanette Marie 109
 Isle Penantipode 102
 Islote Champeón 105
 Islote El Verdugo 87
 Islote Enderby 105
 Islote Juanango 87
 Islote Vinilla 87
 Islote Tautara 113
 Isolda Rock 59
 Iwo Jima 124
 Jacks Hill 73
 Jacquemart Island 109
Jacquemart Jacques-Marie 108
 Jamestown 49
 Jan Mayen 8
 Japonia 124
 Jessie Bay 143
Johannesen Edvard Holm 32
 John D. Point 73
 Jones Point 73
 Juan-Fernández 86
 Judith Tephra 121
 Kamwome 97
 Kangoku-iwa 125
 Kapeiatu 135
 Kapp Ågot 35
 Kapp Circoncision 53
 Kapp Dunér 35
 Kapp Elisabeth 35
 Kapp Fie 53
 Kapp Forsberg 35
 Kapp Hanna 35
 Kapp Harry 35
 Kapp Ingrid 149
 Kapp Kåre 35
 Kapp Kolthoff 35
 Kapp Levin 35
 Kapp Lollo 53
 Kapp Malmgren 35
 Kapp Maria 35
 Kapp Meteor 53
 Kapp Nilsson 35
 Kapp Norwegia 53
 Kapp Olsen 35
 Kapp Posadowki 35
 Kapp Ruth 35
 Kapp Valdivia 53
 Karena Maihiva 83
 Karoliny 110
 Karskie Morze 32
 Karuteke 135
 Kavake 83
 Kendal Terrace 145
 Kerguelena, Wyspy 8, 92
 Kermadec 120
 Kilo 93
 Kingston 99
 Kiribati 106
 Kirk Stream 109
 Kitano-hana 125
 Kiwibukta 149
 Klapa Tuju 65
 Kobbebukta 35
 Koko 83
 Kokosowa, Wyspa 27, 81, 132
 Kolbukta 35
 Kostaryka 132
 Kurima 83
 Kurylskie, Jezioro 94
 Kurylskie, Wyspy 94
 Kutake Yashi 131
 Kvalrossbukta 35
 Kvalvika 149
 Labourage et Pâturage 67
 Lac Cratère 3
 Lac Perdu 67
 La Dauphin 74
 Lady Hill 43
 Lae 88
La Fargue Jean de 74
 La Fourche 78, 79
 Lago a Pot 47
 La Grande Coulée 67
 La Grande Marmite 71
 La Grande Montagne 79
 Laguna Siewiernaja 33
 Lake Te Roto 129
 Laksvatnet 35
 Langdon Point 91
 La Passe 79
 La Quille 63
 Lars Christensen-toppen 149
 Larsøya 53
 La Tour Blanche 67
 L'Au-delà 67
 Lauría 142
 Laurie 142
 Lava Point 121
 Låvebrua Island 145
 Lednik Middendorfa 37
 Leeward Island 103
 Le Far Far 79
 Lemon Valley Bay 49

- Lerner Theodor* 34
 Les Aiguilles 67
 Les Deux Rouquines 67
 Les Grandes Ravines 71
Liblin Marc 84
 Lilian Point 107
Lindbergh Charles 88
 Lindsay 52
 Liverpool 52
 Long Ledge 49
 Long Range 49
 Longbluff 55
 Longwood 49
Lorenz Rudolf 104
 Lot's Wife Cove 59
 Lot's Wife 49
 Lotuma 135
 Luff Point 59
 Lusitania Bay 91
 Lykketoppen 53
 Lyon Point 55

 Mábana 47
 Mabel Island 143
 Macaroni Point 145
 MacAskill Island 110
 Macdougall Bay 143
 Mackenzie
 Peninsula 143
Maconochie Alexander 98
 Macquarie 10, 90
Magellan Ferdinand 82
 Main Base 43
 Major Lake 91
Make Meretuini 84
 Måkeholmen 35
 Malpassée 67
 Mamama 45
 Manati Bay 49
 Manga Manga 83
 Maomao Point 85
 Mare Pacifico 82
 Margaret Beaches 73
 Marianne Point 69
 Mariany 130
 Mariański Rów 18, 130
Marion du Fresne
 Marc-Joseph 66
 Mars Bay 43
 Marshalla, Wyspy 96
 Marsylia 108
 Martin Point 73
 Mataakau Passage 135
 Matapu Point 85
 Matau Tu 101
 Matauea 101
 Matautu 129

 Mataveri 113
 Matiriteata 135
 Mato Grande 45
 Maturi 135
 Maunga O Tu'u 113
 Maunga Orito 113
 Maunga Puakatike 113
 Maunga Terevaka 113
 Mauritius 74, 78
 Mawson Point 91
 Maynard Hill 127
 McArthur Point 43
 McDonald Point 109
McKenzie Daniel 88
 McPherson Point 73
 Medwin Point 73
 Megaera 62
 Meksyk 118, 122
 Melville Highlands 143
Mendaña Alvaro de 100
 Menhir 109
 Methuen Cove 143
 Meyer Islands 121
 Michajlovnodden 149
 Middle Ground 139
 Middle Island 69
 Middlegate 99
 Midtryggen 149
 Midway 11, 138
 Mikronezja 110
 Milford Bay 59
 Milne Islets 121
 Mirinuku 83
 Miseryfjellet 35
 Mitchell's Group 136
 Moby Dick 67
 Monowai Island 109
 Mont Branca 67
 Mont de l'Alouette 67
 Mont de la Dives 71
 Mont des Cratères 67
 Mont du Mischief 67
 Mont Fernand 71
 Montagne
 d'Emmerez 79
 Monte da Ponta Verde 45
 Monte Gratao 45
 Monts Jules Verne 67
 Monument Harbour 109
Moore Thomas 52
Moorman Scott 96
 Morgenstiernekysten 53
 Morrell Island 57
 Morrell Point 57
 Morro Largo 45
 Mortlock Islands 134
Mortlock James 134

 Moruroa 92
 Mosbytoppen 53
 Motala Islet 137
 Moto-Yama 125
 Motu Ko 101
 Motu Kotawa 101
 Motu Marotiri 113
 Motu Nui 113
 Moumoukai 121
 Mount Actæon 49
 Mount Ainsworth 91
 Mount Azimuth 109
 Mount Bates 99
 Mount Blake 91
 Mount Cerberus 117
 Mount Dumas 109
 Mount Eitel 91
 Mount Elder 91
 Mount Faye 109
 Mount Fletcher 91
 Mount Galloway 103
 Mount Hamilton 91
 Mount Harmer 57
 Mount Honey 109
 Mount Ifould 91
 Mount Kirkwood 145
 Mount Larsen 57
 Mount Law 91
 Mount Lyall 109
 Mount Maru 131
 Mount Motu 85
 Mount Olav 55
 Mount Pagan 131
 Mount Paris 109
 Mount Perahu 85
 Mount Pitt 99
 Mount Pond 145
 Mount Power 91
 Mount Pukumarū 85
 Mount Pukunia 85
 Mount Ramsay 143
 Mount Rowett 59
 Mount Susini 143
 Mount Togari 131
 Mount Vairu 85
 Mount Waite 91
 Mount Waterhouse 103
 Muliteatua Islet 137
 Mullach an Eilein 41
 Mullach Bi 41
 Murray Hill 73
 Murray Islands 143
 Musgrave Island 110
Musgrave Thomas 110
Mynors William 72
 Mys Auk 37
 Mys Borodawka 95

 Mys Brorok 37
 Mys Chitryj 95
 Mys Dewjatka 95
 Mys Fligeli 37
 Mys Gabermana 37
 Mys Germanija 37
 Mys Kudrjawzewa 95
 Mys Lawa 95
 Mys Pleczo 95
 Mys Podgornyj 95
 Mys Połogij 95
 Mys Prawyj 95
 Mys Rownyj 95
 Mys Siandriom 95
 Mys Sierdityj 95
 Mys Stołbowoj 37
 Mys Szriottera 37
 Mys Uelmana 37

 Nahiku 96
 Nairobi 17
 Napier Island 121
 Napuka 82
 Nash Point 121
Naughton John 96
 Nei Karamakuna 106
 Nepean Island 99
 Neptunes Bellows 145
 Neptunes Window 145
 Neuseeland 102, 108, 120
 New Rock 145
 Ngake (Napuka) 83
 Ngake (Pukapuka) 101
 Niedźwiedzia, Wyspa 11,
 30, 34
 Nigel's Cap 59
 Niuoko Island 137
Noonan Fred 88
 Nordhamna 35
 Nordkapp 5
 Norfolk 24, 80, 98, 114
 Norfuk Ailen 98
Norris George 52
 Norris Point 73
 North Breakers 139
 North Cape (Wyspa
 Antypodów) 103
 North Cape (Wyspa
 Campbella) 109
 North East Bay 43
 North Head
 (Macquarie) 91
 North Head
 (Semisopochnoi) 117
 North Island 97
 North Plains 103
 North Point 59, 43

 Northeast Harbour 109
 Northeast Point
 (Semisopochnoi) 117
 Northeast Point
 (Wyspa Bożego
 Narodzenia) 73
 Northeast Stream 109
 Northern Plateau 73
 Northwest Bay 109
 Northwest Point 73
 Norwegiabukta 149
 Norwegia 34, 52
 Nouvelle Amsterdam 70
Nova João da 42, 78
 Nowa Zelandia 102, 108,
 120
 Nowy Jork 132
 Nowy Sandefjord 144
 NRD 17
 N. S. do Monte 45
 Nugent Island 121
 Nuggets Point 91
 Nukerekia 135
 Nuku Wetau 101
 Nukuaafare 135
 Nukulaelae 15, 136
 Nukutere Point 85
 Nukutoa 135
 Nukutuuruua 135

 Oahu 22
 Obelisco 51
 Observatory Point 69
 Ocean Island 106
 Ochockie, Morze 94
 Ochotskij 95
 Oh Dear 115
 O Homo 83
 Oire 83
 Olatanga 137
 Olavtoppen 53
 Old Joan Point 49
Olstad Ola 148
 Onamu 83
 Ongare 3
 Onimo 83
 Ooma 107
 Oparo Island 84
 Operation Canopus 92
 Orde Lees Islet 103
 Orient Bay 69
 Orkady Południowe 142
 Ostrow Atlasowa 94
 Ostrow Gogenloe 37
 Ostrow Piotra I 148
 Ostrow Ujednienija 32
 Ostrowa Oktjabrjata 37

 Outchitchi 94
 Owrażnyj 95
 Oziernaja 94
 Ozierno Miedwieżje 33

 Pagalu 46
 Pagan 12, 130
Palmer Nathaniel 142,
 144
 Papua-Nowa Gwinea 134
 Parcel das Tartarugas 51
 Pavillon 93
Payer Julius 36
 Payne Point 43
 Peacock 90
 Pedra Oneal 123
 Pelelap 110
 Pendulum Cove 145
 Penfold Point 145
 Penguin Bay 109
 Penguin Islet 59
 Penguin Point 109
 Perpendicular Head 103
 Perret Ridge 117
 Petasi 135
 Peter I Øy 148
 Petit Mapou 79
 Petrel Point 117
 Philip Island 99
Philippson Robert 104
 Phosphate Hill 73
 Pic du Mascarin 67
 Picket Point 139
 Pico Branco 51
 Pico Desejado 51
 Pico do Fogo 47
 Pico Quioveo 47
Pigafetta Antonio 82
 Pihemanu
 Kauihelani 138
 Pik Bokowoj 95
 Pik Głównyj 95
 Pillar Bay 43
 Pingelap 110, 111
 Pingerappu To 110
 Pingouin 93
 Piotra I, Wyspa 23, 26,
 140, 148
 Pirie Peninsula 143
Pitcairn Robert 114
 Pitcairn 114
 Pitkern Ailen 114
 Plaine Feuillherade 79
 Plateau des Petrels 67
 Plateau
 des Tourbières 71
 Plateau Jeannel 67

 Pochnoi Point 117
 Podwietrzne, Wyspy 44
 Poike 113
 Point Blackbourne 99
 Point Christian 115
 Point Howe 99
 Point Hunter 99
 Point Lola 143
 Point Martin 143
 Point Moreno 143
 Point Rae 143
 Point Ross 99
 Point Taillevent 79
 Point Vincent 99
 Pointe Basse 67
 Pointe de
 l'Eboulement 71
 Pointe de la Novara 71
 Pointe de la
 Recherche 71
 Pointe del Cano 71
 Pointe des Moines 67
 Pointe du
 Bougainville 67
 Pointe Goodenough 71
 Pointe Hawkins 79
 Pointe Hutchison 63
 Pointe Lieutard 67
 Pointe Max Douguet 67
 Pointe Nord-Ouest 79
 Pointe Ouest 63
 Pointe Schmith 63
 Pointe Sombre 67
 Pointe Sud 63
 Pointe Tatamaka 79
 Pointe Vlaming 71
 Pokak 97
 Polinezja Francuska 82,
 84, 92
 Południowe Wyspy
 Keelinga 64, 76
 Południowe Wyspy
 Kokosowe 64
 Połuostrow
 Władimira 95
 Ponta Crista de Galo 51
 Ponta da Costa 45
 Ponta da Norte 51
 Ponta da Vaca 45
 Ponta de Morea 45
 Ponta de Pedra 51
 Ponta de Rei
 Fernando 45
 Ponta do Alto 45
 Ponta do Incenso 45
 Ponta do Monumento 51
 Ponta do Tambouro 45

 Ponta do Valado 51
 Ponta dos Cinco
 Farihães 51
 Ponta Façanha 45
 Ponta Minhoto 45
 Ponta Nhõ Martinho 45
 Poon Saan 73
 Porpoise Point 43
 Port Alfred 67
 Port Foster 145
 Port Jackson 102
 Portland Point 43
 Port Louis 68
Portman Maurice
 Vidal 76
 Port Refuge 65
 Port St James 79
 Porto da Furna 45
 Porto de Anção 45
 Porto de Fajã 45
 Porto de Tantum 45
 Porto do Sorno 45
 Possession Point 65
 Possession 66
 Powell Bay 49
Powell George 142
 Preservance
 Harbour 109
Pribylow Gawrii 126
 Pribylowa, Wyspy 126
 Prison Island 65
 Proliv Nejmajera 37
 Prospect 121
 Prosperous Bay Plain 49
 Prosperous Bay 49
 Puerto Francés 87
 Puerto Inglés 87
 Puerto Velasco
 Ibarra 105
 Pukapuka 100, 101
 Pukaroa 82
 Pukekohu 121
 Pulo Ampang 65
 Pulo Atas 65
 Pulo Blan Madar 65
 Pulo Blan 65
 Pulo Blukok 65
 Pulo Bras 65
 Pulo Cheplok 65
 Pulo Jambatan 65
 Pulo Kambang 65
 Pulo Kambing 65
 Pulo Labu 65
 Pulo Luar 65
 Pulo Maria 65
 Pulo Pandang 65
 Pulo Panjang 65

- Pulo Siput 65
Pulo Tikus 65
Pulo Wa-idas 65
Punta Ayora 105
Punta Baja 113
Punta Cook 113
Punta Cormorant 105
Punta Cuidado 113
Punta Freddy 87
Punta Gissler 133
Punta Hueso Ballena 87
Punta Isla 87
Punta Kikiri Roa 113
Punta Lemos 87
Punta Manjob 47
Punta Maria 133
Punta Meredaxia 87
Punta Norte 87
Punta O'Higgins 87
Punta Olonganchi 47
Punta Pescadores 87
Punta Redonda 113
Punta Rosalia 113
Punta Salinas 87
Punta San Carlos 87
Punta San Juan 113
Punta Sur 105
Punta Suroeste 87
Punta Tosca 123
Punta Truneos 87
Punta Tunquillax 87
Puppy's Point 99
Pyramid Point 43
Pyramiden 149
- Queen Mary's Peak 55
Quest Bay 59
Quirós Pedro
Fernández de 128
- Rada Benepu 113
Radiosletta 149
Ragged Top 117
Rakionamo Point 129
Rambler Bay 69
Ramírez de la Díaz
Diego 46
Ramp Point 109
Ramsay Allan George 142
Randtoppen 53
Rangihoa 83
Ranvik 149
Raoul 120
Rapa Iti 84
Rapa Nui 112
Rasmussen Marie
Betsy 144
- Ratak 96
Ratea 129
Raudvika 149
Ravenga 129
Reani 129
Red Hill 55
Reef Point (Thule) 57
Reef Point (Wyspa Antypodów) 103
Reef Point (Wyspa Gough) 59
Repetto Bay 59
Republika Zielonego Przylądka 44
Resolution Point 57
Revillagigedo 122
RFN 17
Rhoda Beaches 73
Richmond Hill 59
Ringdove Bay 103
Río Genio 133
Río Genio 133
Ritchie John 76
Ritter Friedrich 104
Robert Rock 49
Robinson Crusoe 86
Roca Sucia 133
Roché Anthony de la 58
Roche Percée 67
Rocher 119
Rochers de la Fortune 67
Rockhopper Point 59
Rocky Bay 109
Rocky Point (Norfolk) 99
Rocky Point (Wyspa Bożego Narodzenia) 73
Roggeveen Jakob 112
Ronald Hill 145
Rookery Point 55
Rosenthal Joe 124
Rosja 32, 36, 94
Ross Hill 73
Ross James Clark 52, 146
Rossa, Morze 146
Roto 101
Rough Rock 49
Round Hill (Tristan da Cunha) 55
Round Hill (Wyspa Wniebowstapienia) 43
Route Point 143
Royalist Point 59
Røyevatnet 35
Rozczarowania, Wyspy 28, 82
- Rozproszone Oceanu Indyjskiego, Wyspy 74
Ruczej Johannesena 33
Rudolfa, Wyspa 23, 30, 36
Runaway Beach 55
Rupert's Hill 49
Rush Point 127
Russeelva 35
- Saando 135
Saddle Islet 59
Saddle Point 91
Sainte Rita 79
Salamander Point 57
Salazar Alonso de 96
Salknappen 149
Salomona, Morze 88
Salomona, Wyspy 128
Samoa 136
Samotności, Wyspa 31, 32
San Antonio de Palé 47
Sand Island 139
Sandefjord 148
Sandefjordbukta 149
Sandell Bay 91
Sandwich Południowy 56
Sandy Bay (Macquarie) 91
Sandy Bay (Wyspa św. Heleny) 49
Sandy Point 55
San Fernando Valley 96
San Ignacio 130
San Juan Bautista 87
Santa Bárbara 45
Santa Cruz 128
Santa María 104
San Vitores Diego
Luis de 130
São Nicolau 44
São Tomé 44
Sautafi 129
Scotia Bay 143
Scott's Cove 59
Sea Elephant Bay 59
Sea-hen Crag 59
Seal Bay 55, 59
Sea Lion Point 127
Selkirk Alexander 86, 88
Sellick Bay 91
Semisopochnoi 116
Sentinel Północny 12, 13, 14, 61, 76
- Sewingmachine Needles 145
Shag Point 109
Shallow Reef 139
Sheila Cove 143
Sherard Osborn 36
Shomushon 130
Sibylla 97
Silver City 73
Simonovbreen 149
Simpson Point 69
Sisters Peak 43
Skuld 35
Slakhallet 53
Smith Bluff 121
Smith Point 73
Smith William 144
Smithson Bight 73
Smoothwater Bay 109
Smyth Island 96
Snug Harbour 59
Soay 41
Socorro 122
Sørbukta 149
Sørhamna 35
Soucek Bay 91
South Bay 103
South Cocos Islands 64
South East Bay (Macquarie) 91
South East Bay (Wyspa Wniebowstapienia) 43
Southeast Harbour 109
South East Point 145
Southern Plateau 73
Southern Thule 56
South Gannet Hill 43
South Hill 127
South Island 65
South Peak 59
South Point (Pagan) 131
South Point (Wyspa Bożego Narodzenia) 73
South Point (Wyspa Campbella) 109
South Point (Wyspa Gough) 59
South Point (Wyspa Wniebowstapienia) 43
South Point (Wyspa Zwodnicza) 145
South Tuman Point 117
South West Bay 43
South West Islet 59
- South West Point (Macquarie) 91
South West Point (Wyspa św. Heleny) 49
Speery Island 49
Spit Island 139
Spoon Crater 43
Sprekkehallet 149
Spur Reef 69
Stac an Armin 41
Stack Bay 103
Stac Lee 41
Stac Levenish 41
Stac Soay 41
Stany Zjednoczone 88, 116, 126, 130, 138
Stappen 35
Steels Point 99
Steep Point 73
Stella Bay 103
Steller Georg Wilhelm 126
Stevenson Robert
Louis 27
St. George 126
St. Helena 48
St. Kilda 40
Stone Top Bay 49
Stonethrow Ridge 145
Stonybeach Bay 55
Stonyhill Point 55
Storfallet 149
St. Paul's Point 115
Strauch Dore 104
Stubbings Point 73
Styx 66, 67
Sugar Loaf Point 49
Sugarloaf Head 117
Sugarloaf Knob 117
Sugarloaf Peak 117
Sulphur Island 124
Sunday Island 120
Suribachi 124, 125
Survey Island 109
Suskaralough Point 127
Svalbard 34
Sydney Bay 99
Sydney Point 107
Szczurze, Wyspy 116
Szetlandy Południowe 144
- Św. Heleny, Wyspa 24, 39, 48, 54
Św. Jerzego, Wyspa 80, 126
Św. Pawła, Wyspa 25, 61, 62
- Tabiang 107
Tabwewa 107
Tahiti 22, 114
Tait Point 73
Takai 111
Takuu 14, 15, 134, 135
Tanjong Pugi 65
Taongi 96, 138
Tapualelani Islet 137
Tapui Island 85
Tarn Moss 59
Tautuma 115
Tauturau Island 85
Tauu 134
Tavistok Crag 59
Teafatule Islet 137
Te Akua Fakalava Reef 137
Te Alai Motumotu 101
Te Alo i Ko 101
Te Aua Loa 101
Te Aua Oneone 101
Te Ava o te Marika 101
Telefon Bay 145
Telefon Ridge 145
Telok Grongeng 65
Telok Jambu 65
Telok Kambing 65
Telok Sebrang 65
Te Motu o te Mako 101
Te Pit o te Henua 22, 112
Tereufa Point 129
Terra Australis 56
The Admiral 59
The Barn 49
The Bluff 55
The Briars 49
The Glen 59
The Hillpiece 55
The Peak 43
The Ponds 55
Therme Nord 93
Therme Sud 93
The Settlement 73
Third Gulch 55
Thompson's Bay 49
Thomson Point 143
Thule (wyspa mityczna) 17
Thule 38, 56, 57
Tikopia 128
Tilbrook Point 57
Titika 83
Tobiishi-hana 125
Tofteaksal 149
Togari Rock 131
Tolstoi Point 127
- Tom's Point 73
Tom's Ridge 73
Transholmen 149
Transvaal Bay 59
Trindade 50
Trinidad i Martim Vaz 50
Triple Peak 59
Tripot Bay 55
Tristan da Cunha 54, 58
Tristania Rock 59
Tromelin 74
Troon 142
Tuamotu 28, 92
Tubuai Bay 85
Tugulu 111
Tuman Head 117
Tuman Point 117
Tumiloto Island 137
Tunheim 35
Tupiti 83
Turk Reef 65
Turk's Cap Valley 49
Turtle Bay 121
Tussock Point 91
Tuvalu 14, 136
Tvistein 149
Twitcher Rock 57
Two Boats Village 43
- Ujong Pulo Dekat 65
Ujong Pulo Jau 65
Ujong Tanjong 65
Ulakaia Hill 127
Unicorn Point 43
Unyax 116
Urd 35
Uruguay Cove 143
- Vaiafua Point 137
Valette Island 143
Vallée des Branloires 67
Van Diemena, Ziemia 146
Vancouver George 84
Verne Jules 66
Versant des Phyllicas 71
Vestryggen 149
Victoriaterasse 53
Vila Nova Sintra 45
Village Bay 41
Vincent Point 73
Vingt-Cinq 79
Vogtkysten 53
Volcán Evermann 123
Volcán Rano Kao 113
Volcán Rano Raraku 113
- Wagner de Bousquet*
Eloise 104
Washout Gulch 55
Wasp Island 109
Waterfall Bay 91
Waterfall 73
Waterhouse Henry 102
Wells Harbor 139
Western Harbour 115
West Island (Diego Garcia) 69
West Island (Południowe Wyspy Keelinga) 65
West Jew's Point 55
West Point 59
Weyprecht Carl 36
Whale Point 43
Whalers Bay 145
White Bird Island 49
White Hill (Wyspa św. Heleny) 49
White Hill (Wyspa Wniebowstapienia) 43
White Point 49
Wielka Brytania 42, 48, 54, 56, 58, 68, 114
Wielkanocna, Wyspa 14, 112
Wilhelmplatået 53
Wilke Charles 90
Wilson Point 121
Windsor Bay 91
Windwards Islands 103
Wniebowstapienia Wyspa 38, 42
Wodopad Jurjewa 95
Wright Point 73
Wulkaniczne, Wyspy 124
Wulkan Alaid 95
Wytoohee 82
- Yato 101
York 86
Vancouver George 84
Verne Jules 66
Versant des Phyllicas 71
Vestryggen 149
Victoriaterasse 53
Vila Nova Sintra 45
Village Bay 41
Vincent Point 73
Vingt-Cinq 79
Vogtkysten 53
Volcán Evermann 123
Volcán Rano Kao 113
Volcán Rano Raraku 113
- Zaliw Otważy 95
Zapadni Bay 127
Zapiertyj 95
Zavodovskibreen 149
Zielonego Przylądka, Wyspy 4
Zwodnicza, Wyspa 140, 144

AUTORKA PRAGNIE PODZIĘKOWAĆ

Timowi Arnemu Schrammowi
i Borriesowi Schwesingerowi

JUDITH SCHALANSKY

Urodzona w roku 1980 w Greifswaldzie, studiowała historię sztuki i projektowanie graficzne. Jest autorką m.in. *Atlasu wysp odległych* (2009), powieści *Der Hals der Giraffe* (2011) oraz *Spisu paru strat* (2018), które tłumaczone były na ponad 25 języków i otrzymały wiele nagród. Jest wydawczynią serii Naturkunden w wydawnictwie Matthes & Seitz. Mieszka w Berlinie, gdzie pisze i projektuje książki.

Wszystkie wyspy opisane w atlasie przedstawione zostały w tej samej skali: 1:125 000.

TEKST, ILUSTRACJE, PROJEKT GRAFICZNY:

Judith Schalansky

TYTUŁ ORYGINAŁU:

Atlas der abgelegenen Inseln. Fünfundfünfzig Inseln, auf denen ich nie war und niemals sein werde

Copyright © by Judith Schalansky, 2021

Copyright for the Polish edition © by Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2024

Copyright for the Polish translation © by Tomasz Ososiński, 2013, 2024

ISBN 978-83-8150-566-6

wydanie III rozszerzone i poprawione

wydawnictwodwiesiostry.pl

REDAKCJA:

Anna Taraska-Pietrzak, Magdalena Cicha-Kłak, Dominika Cieśla-Szymańska

KOREKTA:

Maciej Byliniak, Anna Mirkowska

SKŁAD I PRZYGOTOWANIE DO DRUKU:

Piotr Bałdyga

DRUK:

Edica sp. z o.o.

Wydawnictwo Dwie Siostry sp. z o.o.

al. 3 Maja 2 m. 183

00-391 Warszawa

Biblioteki, szkoły, przedszkola, księgarnie i inne instytucje zainteresowane ofertą specjalną zachęcamy do kontaktu z działem handlowym (marketing@wydawnictwodwiesiostry.pl, +48 577 888 278).

Nowe, rozszerzone wydanie zbioru intrygujących mini-esejów o dalekich lądach, który zachwycił czytelników na całym świecie.

Portretując pięćdziesiąt pięć wysp rozsianych na pięciu oceanach, Judith Schallansky udowadnia, że atlas geograficzny to najbardziej poetycka z książek. Jej literackie miniatury w połączeniu z subtelnymi całostronicowymi mapami tworzą całość o wielkiej mocy oddziaływania na wyobraźnię. *Atlas wysp odległych* to inspirująca wyprawa tropem idei takich jak mit raj, eksploracja i różne wymiary izolacji czy fantazje o idealnych, odciętych od świata społecznościach.

Pierwsze wydanie *Atlasu wysp odległych* zdobyło wiele nagród, stało się międzynarodowym bestsellerem i zostało przetłumaczone na 20 języków. W wydaniu rozszerzonym autorka dodaje nowy wstęp oraz pięć nowych, fascynujących miejsc, znów zapraszając czytelników w niezwykłą podróż po tajemniczych lądach.

•

Ta wspaniała książka sięga do prawdziwego sedna podróży – to już nie nerwowe i kompulsywne przemieszczanie się po świecie z popularnym przewodnikiem w ręku, lecz spokojna i dogłębna kontemplacja osobliwości świata. Określenie „palcem po mapie” nabiera tutaj zupełnie innego znaczenia – staje się poznawaniem bardzo osobistym, wręcz zmysłowym. Zgadzam się z Autorką: kartografia powinna zostać uznana za rodzaj literatury, a atlas należy traktować jak tom poetycki.

Olga Tokarczuk